

Lietuvos edukologijos universitetas

Socialinių mokslų fakultetas

Sociologijos ir politologijos katedra

AIRIDA SASNAUSKAITĖ

**SOCIALINIŲ RYŠIŲ VAIDMUO EMIGRACIJOJE IEŠKANT
DARBO**

Magistro baigiamasis darbas

Ugdymo sociologijos studijų programa

Vadovė – lekt. dr. Elena Kocai

(parašas)

Recenzentė –prof. dr. Vilija Grincevičienė

(parašas)

Vilnius, 2012

MBD lydraštis

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius(ė)	

(magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) vardas, pavardė)	

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)	

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)	
Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose _____	
(magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) parašas)	
Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Lietuvos edukologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Sociologijos ir politologijos katedros studijų proceso metu	

(magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) parašas)	
Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas(ė)	
Magistro baigiamąjį darbą ginti _____	
(įrašyti – siūlau –nesiūlau ginti)	
_____	_____
(data)	(magistro baigiamojo darbo vadovo(ės) parašas)
Pildo katedros, kuruojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja	
Magistro baigiamasis darbas įregistruotas _____	
(katedros, pavadinimas) _____	

(katedros reikalų tvarkytojos parašas)(data)	
Pildo katedros vedėjas	
Recenzentu(ais) skiriu _____	
(recenzento(ės)(ų) vardas, pavardė)	
_____	_____
(data)	(katedros vedėjo parašas)
Pildo recenzentas(ė)(ai)	
Darbą recenzuoti gavau _____	

(recenzento(ės)(ų) parašas(ai))	
(data)	

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. EMIGRACIJOS PROBLEMA LIETUVOJE.....	9
1.1 Emigracijos mastas ir paplitimas.....	9
1.2 Emigracijos priežasčių ir pasekmių analizė.....	11
1.3 Emigrantų adaptacijos ypatumai svečioje šalyje.....	14
2. SOCIALINIŲ RYŠIŲ SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	16
2.1. Socialinių ryšių sąvoka ir bruožai.....	16
2.2. Sujungiantis ir susiejantis socialinis kapitalas.....	19
2.3. Tarpasmeniniai ir institucionalizuoti socialiniai ryšiai.....	22
2.4. Socialinių ryšių vaidmuo emigracijoje.....	26
3. SOCIALINIAI RYŠIAI EMIGRANTŲ GYVENIME: TYRIMO DUOMENYS.....	31
3.1. Tyrimo organizavimas. Tiriamųjų socialinis portretas.....	31
3.2. Migracijos priežasčių vertinimas. Adaptacija svečioje šalyje.....	32
3.3. Socialinių ryšių pagalba darbo paieškoje.....	37
3.4. Lietuvoje įgyto aukštojo išsilavinimo vertinimas emigravus.....	40
3.5. Požiūris į emigrantą iš darbdavio pozicijos emigrantų vertinimu.....	42
IŠVADOS.....	45
SANTRAUKA.....	47
SUMMARY.....	50
LITERATŪRA.....	53

IVADAS

Temos aktualumas. Gyventojų migracija yra toks pat senas reiškinys kaip ir pats žmonijos egzistavimas. Dar pirmykšteje bendruomenėje žmonės nuolat klajojo ieškodami geresnių medžioklės, žvejybos ar augalinio maisto plotų, saugesnių gyvenviečių. Migracijos nepanaikino ir sėslus gyvenimo būdas – dar iki šiol kai kurios tautos yra labiau klajoklinės nei sėslios. Dar visiškai neseniai ir Lietuvos čigonai (romai), buvę pusiau klajokliai, sėslūs tapo tik dėl to, kad sovietiniais metais buvo priimti įstatymai, uždraudę jų klajones. Viduramžiais, feodalinėje santvarkoje migracijų sumažėjo dėl valstiečių pavertimo baudžiauninkais, jų judėjimo suvaržymo. Po baudžios panaikinimo prasidėjo laisvesnis žmonių judėjimas, daugiausia į naujus pramonės centrus. Šiam judėjimui buvo būdinga persikėlimai šalies viduje, rečiau emigracija. XX a. pabaigoje ir XXI a. pradžioje atsiranda jau visiškai naujo tipo migracija – gyventojai persiskirsto ne tik valstybių viduje bet ir tarp valstybių.

Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, ypač būdingas pokomunistinėms šalims, tarp jų ir Lietuvai. XX a. pabaiga ir XXI a. pradžia žmonijos istorijoje – svarbių permainų laikai. Baltijos šalys tapo Europos Sąjungos ir NATO narėmis, Lietuvai atsivėrė naujos ekonominės, socialinės ir kultūrinės erdvės. Dėl šių priežasčių Lietuvoje susiformavo iš esmės nauja visuomenė. Pastaruoju metu didelis dėmesys skiriamas žmonių emigracijai iš Lietuvos. Emigracija šiandien yra viena iš aktualiausių socialinių problemų. Lietuvos gyventojų emigracija laikoma viena rimčiausių grėsmių šalies demografinėi raidai, ūkio augimui ir kultūrinio savitumo išsaugojimui.

Turi būti svarbios priežastys, kad žmogus pasiryžtų palikti savo šalį, nutraukti ryšius su šeima, giminėmis, draugais, prarasti savo turimą socialinį statusą. Europos bendrijų iniciatyvos „Equal“ vystymo bendrijos 2007 m. atlikto migracijos priežasčių ir padarinių tyrimo Kaune duomenimis, bent vienas iš 3 jaunų tėvų ketino vykti uždarbiauti į užsienį. „Daugelis jaunų šeimų galvojo apie išvykimą į užsienį ir jau turėjo realius planus, - teigė tyrimą atlikęs Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo instituto lektorius G. Malinauskas. „Žmogus dirba tam, kad užtikrintų šeimos materialinę gerovę. Lietuvos ekonominė ir darbo rinkos situacija šiuo metu yra tokia, kad žemą kvalifikaciją turintys asmenys negali išlaikyti šeimos, o aukštą kvalifikaciją turintys nesugeba patenkinti visų šeimos poreikių. Tuomet vykstama ieškoti geresnių sąlygų svetur.”¹ Nematydamos geresnės

¹G. Malinauskas. Šeima ir darbas: suderinimo dilemos ir galimybės. Kaunas, 2006, p. 15.

ateities prošvaisčių iš Lietuvos emigruoja visos šeimos ar vienas šeimos narys. Pastarieji patiria itin daug sunkumų, jie gyvena tarp dviejų šalių. Šie žmonės paprastai nesistengia adaptuotis užsienyje, nes užsidirbę pinigų tikisi kuo greičiau sugrįžti namo, į savo šeimą. Sugrįžę į savo šalį šie žmonės vėl susiduria su tomis pačiomis problemomis, dėl kurių išvažiavo. Jiems sunku susirasti darbą ar dirbti už mažesnę atlyginimą. Tai šiuos žmones verčia galvoti apie išvykimą į užsienį. Taip blaškomasi tarp nesugebėjimo ar nenorėjimo adaptuotis užsienyje arba įsitvirtinti Lietuvos darbo rinkoje.

„Socialiniams mokslams būdingi individų ar mažesnių organizacijų integracijos į didesnius socialinius darinius visuomenėje teoriniai ir empiriniai tyrimai. Visa tai siejasi su socialinių ryšių klausimais, tiek tarpasmeniniu ir institucionalizuotu diskursais. Šiuolaikinėmis sąlygomis socialinių ryšių analizė emigracijos priežasčių interpretacijoje įgauna dar didesnę reikšmę. Globalizacijos procesai kartu su sparčia informacinių technologijų ir komunikacijos priemonių plėtra mažina socialinio kapitalo, kaip varžančio veiksnio, įtaką migraciniams sprendimams. Mažėjant susisiekimo barjerams, atsiranda vis didesnės kontaktų tarp nutolusių vietovių palaikymo ir plėtojimo galimybės, padedančios išlaikyti nenutrūkstamus ir dažnus socialinius saitus tarp emigrantų ir likusių jų tėvynainių gimtojoje šalyje, bei palengvina komunikaciją svečioje šalyje“.²

Ieškantis darbo svečioje šalyje labai svarbi yra socialinių ryšių (tarpasmeninių ir institucionalizuotų) reikšmė. Socialiniai ryšiai atlieka labai didelį vaidmenį svečioje šalyje. Labai svarbus pats santykis su žmonėmis. Palaikant ryšį su užsienyje jau seniau įsikūrusiais asmenimis galime lengviau adaptuotis. Tai sąlygoja geresnio būsto susiradimą, taip pat greitesnes darbo paieškas, bei pagalbą ištikus nesėkmei. Tik atvykusiam žmogui yra labai sunku adaptuotis, reikalingas tam tikras palaikymas, nesvarbu ar draugo, ar tam tikrų institucijų.

Didžiojoje Britanijoje yra nemažai agentūrų, kurios padeda atvykėliams susirasti darbus. Daugelyje iš jų jau netgi dirba mūsų tėvynainiai, taigi drašiai bepildant darbo anketa galime teirautis pagalbos lietuvių kalba. Beveik kiekviename rajone yra įsikūrę „Job centrai“ (Darbo biržos), šie centrai pagelbėja darbo paieškose ne tik patiems anglams, bet ir maloniai priima atvykėlius iš kitų šalių. Užsiregistravus, po kurio laiko mokama nedidelė pašalpa iki tol kol susirandi darbą. Taip pat palengvinamos darbo paieškos palaikant tam tikrą santykį su

²Kazlauskienė A. Tarptautinė darbo jėgos migracija: šiuolaikiniai procesai ir poveikis šalies ekonomikai// *Ekonomika ir vadyba – 2005: tarptautinės konferencijos medžiaga*. Vilnius, 2005, p. 25.

jau seniau įsikūrusiais draugais, draugų draugais ar pažįstamais. Galime teirautis patarimo kur eiti, kur kreiptis ir netgi kaip kalbėti.

Darbotikslas – ištirti, kaip emigrantų turimi socialiniai ryšiai įtakoja jų darbo paieškas Didžiojoje Britanijoje.

Darbo uždaviniai:

1. Ištirti emigracijos iš Lietuvos mastą, paplitimą, veiksnius, skatinančius emigraciją bei jos pasekmes;
2. Išanalizuoti emigrantų adaptacijos ypatumus svečioje šalyje.
3. Ištirti socialinių ryšių (socialinio kapitalo) sampratą bei rūšis, taip pat ypatumus emigracijoje.
4. Remiantis atliktu sociologiniu tyrimu, išnagrinėti emigrantų turimų socialinių ryšių vaidmenį ieškant darbo svetur.

Darbo objektas – emigrantų socialiniai ryšiai su kitais žmonėmis ir institucijomis ir jų vaidmuo ieškant darbo.

Tyrimo hipotezės:

1. Tikėtina, kad pagrindinė emigracijos iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją priežastis yra ekonominė, t.y. siekimas finacinės ir materialinės gerovės.
2. Tikėtina, kad ne visuomet sėkmingos darbo paieškos rezultatas priklauso tik nuo socialinių ryšių t.y. draugų, giminių, pažįstamų ar institucijų pagalbos; labai didelę reikšmę turi paties žmogaus noras bei įdėtos pastangos sėkmingai susirasti darbą.
3. Tikėtina, jog emigravus į Didžiąją Britaniją, Lietuvoje įgytas išsilavinimas netenka vertės, t.y. norint rasti geriau apmokamą darbą bei profesiskai tobulėti reikia mokytis svečioje šalyje.
4. Tikėtina, kad Didžiosios Britanijos darbdaviai emigrantusiš Lietuvos vertina teigiamai, kadangi dažnas lietuvis dirba daug geriau negu pats anglas; tai daro teigiamą poveikį ieškant darbo.

Darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Interviu su emigrantais iš Lietuvos.

Tyrimo metodologija

Šio magistro darbo teorinę ašį ir tyrimo metodologinį pagrindą sudaro R. Putnamo, P. Bourdieu ir J. S. Colemano socialinio kapitalo (socialinių ryšių) koncepcija. Socialinis kapitalas apibūdinamas kaip visuma individo palaikomų socialinių – tarpasmeninių ir institucionalizuotų – ryšių. Remiantis dvejopo socialinio kapitalo koncepcija, šiame darbe

tiriami emigravusių asmenų santykiai su kitais žmonėmis ir institucijomis, ir kaip tai įtakoja darbo paieškas svečioje šalyje. *Tarpasmeniniams (arba pirminiems, neformaliems) ryšiams* priklauso šeima, giminės, draugai. Tai privataus gyvenimo sfera. Tokie ryšiai individams yra dažniausiai svarbūs kaip „draugystė, emocinės, socialinės ir materialinės paramos šaltinis“. *Institucionalizuotiems (antriniais, formaliems) ryšiams* priklauso santykiai su visuomenės institucijomis (socialinė apsauga, švietimas, darbo rinka). Šie ryšiai yra „nematomi“, paprastai reguliuojami įstatymų, taisyklių, papročių. Individo gyvenime institucionalizuoti ryšiai reikšmingi tuo, kad jie gali suteikti priėjimą prie įvairesnių materialinių, informacinių ir kitų išteklių. Daugiausia įtakos tokiems santykiams turi užsienio firmos, individualūs darbdaviai, mokslų fondai, įdarbinimo agentūros, bei kitos institucijos.

Tyrimų apžvalga

Migracija kaip socialinė problema Lietuvoje bei užsienyje nagrinėta nemažai. Tirtos migracijos priežastys, pasekmės, galimi problemų sprendimo būdai, migrantų adaptacijos ypatumai ir kita: A. Sipavičienė (2006), A. Kazlauskienė (2006), B. Ruževskis (2004, 2006), G. Kvieskienė (2000) ir kiti.

Apie individų socialinius ryšius, socialinį kapitalą daugiausia rašė šie užsienio autoriai: R. Putnam (2000,2001), P. Bourdieu (2003), D.S. Massey (1993), O. Stark (1991) ir kiti. Iš lietuvių autorių būtina pažymėti R. Žiliūkaitę (2004), A. Kazlauskienės (2003, 2005, 2006), G. Kvieskienės (2000), A. Maslauskaitės (2004), K. Miškinio (2003), A. Sipavičienės (2006) ir kitų.

Pagrindinės sąvokos

Emigracija – išvykimas iš nuolatinės gyvenamosios vietos šalies teritorijoje ketinant apsigyventi kitoje valstybėje nuolat arba ilgesniam laikotarpiui.

Emigrantas – dažnai apibūdinamas kaip asmuo, atvykęs ieškoti geresnio gyvenimo į svetimą šalį.

Socialiniai ryšiai – tai žmogaus santykiai su kitais žmonėmis ir institucijomis. Šiame darbe sąvokos - socialiniai ryšiai, socialinis kapitalas vartojamos sinonimiškai.

Socialinis kapitalas – tai kapitalas, kurį plačiąja prasme sudaro žmogaus socialinės raidos ir institucinių ryšių, nevyriausybinių organizacijų, atskirų asmenybių sukurtas turtas.³ Tai individo palaikomų tarpasmeninių ir institucionalizuotų ryšių, pagrįstų abipusio pasitikėjimo pagrindu visuma.⁴

³G. Kvieskienė. Socializacijos pedagogika. Vilnius, 2000, p.69.

⁴ Bourdieu P., Wacquant J. D. Įvadas į refleksyviąją sociologiją. Vilnius, 2003, p. 26.

Tarpasmeniniai ryšiai – tai individo privataus gyvenimo sfera. Tarpasmeniniams (arba pirminiams, neformaliems) ryšiams priklauso šeima, giminės, draugai. Kaip sinonimas: *susiejantis (angl. bonding) socialinis kapitalas* – tai tokia socialinio kapitalo forma, kuri yra tarp asmenų, kuriuos sieja stiprūs ryšiai, emociškai artimi santykiai, tokie kaip tarp šeimos narių ar artimų draugų⁵.

Institucionalizuotiems (antriniam, formaliems) ryšiams priklauso santykiai su visuomenės institucijomis (socialinė apsauga, švietimas, darbo rinka). Kaip sinonimas: *sujungiantis (angl. bridging) socialinis kapitalas* – tai tokia socialinio kapitalo forma, kuri yra integruota ir remiasi silpnais ryšiais tarp asmenų, kurie gali suteikti naudingą informaciją ar naują perspektyvą vienas kitam, bet tipiškai ne emocinę paramą⁶.

Darbo struktūra

Magistro darbą sudaro įvadas, dvi teorinės dalys, empirinė (tiriamoji) dalis, išvados, literatūros šaltiniai bei darbo santraukos. Įvade atskleidžiama tyrimo problema, nurodomas darbo tikslas, uždaviniai, hipotezės, tyrimo metodologija ir naudojami metodai, pagrindinės sąvokos, pristatomi autoriai, kurie rašė ir tyrinėjo šia tema. Teorinė dalis sudaryta iš dviejų dalių: pirmojoje analizuojamos teorinės migracijos prielaidos dabartiniu aspektu, o antroji - apie socialinį kapitalą. Praktinėje darbo dalyje analizuojama, kaip socialiniai ryšiai įtakoja emigrantų darbo paieškas svetimose šalyse. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalba ir literatūros sąrašas.

⁵Putnam R. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York, 2000, p. 23.

⁶Putnam R. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York, 2000, p. 22.

1. EMIGRACIJOS PROBLEMA LIETUVOJE

1.1. Emigracijos mastas ir paplitimas

Migracija yra daug diskusijų Lietuvoje kelianti tema. Lietuva yra emigracijos šalis ir viena iš nedaugelio migrantus „siunčiančių“ šalių Europos Sąjungoje. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, panaikinus administracinius emigracijos ribojimus, tapus Europos Sąjungos nare bei įsigaliojus laisvam asmenų judėjimui, išvykusiųjų iš Lietuvos skaičius didėja. Statistikos departamento duomenimis, iš Lietuvos nuo 1990 metų emigravo apie 404 tūkst. žmonių – 10 proc. Lietuvos gyventojų. 2010 metais savo išvykimą deklaravo daugiau nei 83 tūkst. Asmenų. Tai beveik keturis kartus daugiau nei 2009 metais. Šiai dienai Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje ir pasaulyje savo migracijos skaičiumi.

Gyventojų migraciją sudaro oficiali ir neoficiali migracija. Statistikos departamentas skelbia oficialios ir neoficialios migracijos duomenis:

1 lentelė. Migracija Lietuvoje, tūkst.⁷

	2001–2002	2003	2004	2005	2006
Asmenys, deklaravę išvykimą	14,4	11,0	15,2	15,6	12,6
Vyrai	6,2	4,4	6,1	6,4	5,1
Moterys	5,9	5,1	7,1	7,0	5,6
Asmenys, nedeklaravę išvykimo	23,2	11,7	17,3	32,5	15,2
Vyrai	10,4	5,8	7,9	14,7	7,5
Moterys	9,2	5,1	8,4	13,4	5,5

Dėl įvairių priežasčių ne tik išaugo migracijos mastas ir pasikeitė geografija, bet keičiasi ir jos tipai. Pastaruoju metu pasaulyje suintensyvėjo migracija žemynų viduje. Atlikti tyrimai rodo, kad net devyni iš dešimties jaunų žmonių svarsto galimybę išvykti dirbti kitur, o 16% yra linkę išvykti visam laikui. Migracija tampa viena iš lygiaverčių ar papildančių išgyvenimo ir ekonominės veiklos strategijų. Daugiausia migrantų išvyksta gyventi į turtingąsias pasaulio šalis.

Dabartiniu metu nelegalios emigracijos mastas į ES nares mažėja, kadangi atsivėrusios valstybių sienos leidžia Lietuvos piliečiams padirbėti ar įsikurti legaliai.

Pagrindiniai emigracijos srautai yra nukreipti į ekonomiškai stiprias, dažniausiai Europos sąjungos ar Šiaurės Amerikos valstybes. Populiariausia planuojama išvykimo kryptis yra Didžioji Britanija – 48 proc. Kitos tarp ketinančių išvykti populiarios šalys yra Airija (23

⁷Migracija Lietuvoje. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.

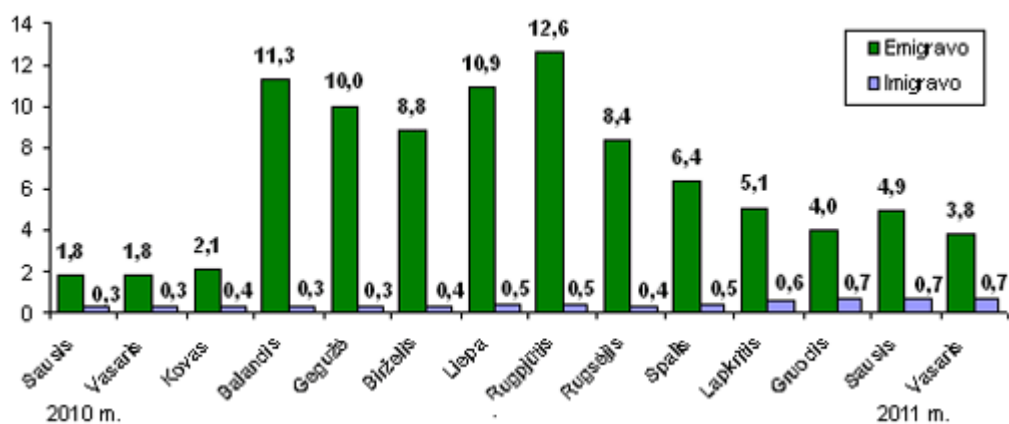
proc.), Vokietija (17 proc.), JAV (17 proc.), Ispanija (8 proc.), Norvegija (11 proc.), Švedija (6 proc.)⁸

Pagal socialinę demografinę struktūrą labiau linkę išvykti jaunesni asmenys, turintys aukštesnį išsilavinimą, bedarbiai, studentai, samdomi tarnautojai, bet ne vadovai. Didžiuma planuojančių migruoti asmenų ketina išvykti trumpam laikui (apie 40 % – 3–12 mėn.). Tačiau neakivaizdu, kiek tokie planai atitinka realias tendencijas – ar išankstiniai planai nepakinta, kai išvykusieji neužsidirba taip greitai, kaip planavę, kultūrinis adaptacija pasirodo ne tokia jau neįveikiama, atsiranda noras gyventi svetur. Tad trumpalaikė migracija virsta į ilgalaikę.

Gyventojų judėjimas daro nemažą įtaką Lietuvos šalies ekonomikai, mokslo lygiui, taip pat demografijai. Europos bendrijų statistikos tarnyba (Eurostatas) prognozuoja, kad Lietuvos gyventojų skaičius ir toliau mažės. 2060 metų pabaigoje Lietuvoje gyvens 2 milijonai 527 tūkstančio gyventojų, tai yra 822,7 tūkstančio mažiau negu šių metų pradžioje.

Emigrantų skaičiaus padidėjimui 2010 m. turėjo įtakos Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Savo nuolatinės gyvenamosios vietos keitimą iš Lietuvos į užsienio valstybę galėjo deklaruoti ir tie, kurie gyveno užsienyje jau anksčiau. Balandžio–rugsėjo mėnesiais emigracijos srautai iš Lietuvos buvo didžiausi – vidutiniškai per mėnesį savo išvykimą deklaravo 10,7 tūkst. emigrantų. Paskutinius keturis 2010 m. mėnesius deklaruotos emigracijos srautai sumažėjo – nuo 8,4 tūkst. emigrantų rugsėjo mėnesį iki 4,0 tūkst. – gruodžio mėnesį.⁹

1 pav. Emigracija ir imigracija, tūkst. gyventojų¹⁰

⁸ Migracija Lietuvoje. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.

⁹ Emigracija ir imigracija. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.

¹⁰ Emigracija ir imigracija. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.

Ūmus Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimas – kosminės reikšmės įvykis. Baltų kosmoso, mūsų pasaulio pabaigos pradžia. Net nebe pradžia tos pabaigos, o pati pabaiga. 4000 metų trukusi baltų pasaka baigiasi. Procesas tiek įsibėgėjęs, kad ritamės po žeme nebe greičio, o pagreičio smagumu. Kaip kad visai neseniai nusirito ten TSRS imperija, palydėta nežinia ką kalbančio M.Gorbačiovo. Tas smagiai žadėjo: „proces pošol“ – „procesas prasidėjo“. Nors mušė tuo metu pabaigos, nebe pradžios varpas.

Abejojama, ar emigracijos srautai iš Lietuvos aplamai turi perspektyvų mažėti. Tačiau dalis emigruojančių Lietuvos gyventojų nenori visam laikui palikti savo šalies. Daugelis mąsto apie galimybę užsienyje trumpam padirbėti ir sugrįžti, tačiau yra ir tokių, kurie apie sugrįžimą net nebekalba.

Didėjantys emigracijos tempai, nežiūrint to, kad sumažina šalių nedarbo lygį ir sprendžia ekonomines šeimų problemas, suteikia nemaža problemų, kaip kad šalies gyventojų, ypač jaunimo skaičiaus mažėjimas, „protų nutekėjimas“, šeimų atsiskyrimas, vienišų vaikų skaičiaus didėjimas, nutautėjimo grėsmė, kas labai aktualu tokiai nedidelei valstybei kaip Lietuva. Siekiant mažinti emigracijos mastus, tiek moksliniu, tiek praktiniu aspektu aktualu analizuoti, kokie veiksniai daro didžiausią įtaką apsisprendimui emigruoti.

1.2. Emigracijos priežasčių ir pasekmių analizė

Migracija yra dinamiškas ir įvairialypis procesas, susijęs su šalių sąlygomis, jų traukos ir stūmos jėgomis, veikiantis socialinę, ekonominę, politinę, demografinę ir kitas šalių sistemas, įtakojantis jų gerovę bei vystymąsi.

Pirmiausia galima teigti, jog gyventojų migraciją skatina ekonominės priežastys. Vyraujantis didelis nedarbas Lietuvoje, mažas darbo užmokestis, prastos darbo sąlygos šalyje verčia darbuotoją ieškoti darbo kitur.

Didžioji dalis išvykstančiųjų iš Lietuvos yra darbo migrantai. Vieni migruoja į užsienio šalis dėl ekonominių motyvų, t.y. dėl noro dirbti ir gyventi kur atitinkamai gyvenimo ir darbo sąlygos yra palankesnės, kita dalis emigruoja dėl šeimyninių aplinkybių, jaunesnioji karta dėl noro mokytis.

Viena iš aktualiausių problemų yra ryšys tarp migracijos ir išsilavinimo lygio. Aukštesnį išsilavinimą arba didesnę patirtį turintys darbuotojai daug efektyviau ieško darbo alternatyviose darbo rinkose. Aukštesnio išsilavinimo žmonėms gali būti mažesni kalbos barjerai, todėl galima tikėtis greitesnės jų adaptacijos naujoje darbo aplinkoje. Kuo aukštesnis žmogaus išsilavinimas, kitoms sąlygoms esant vienodoms, tuo didesnė tikimybė, kad jis

miguos. Darbuotojai, turintys universitetinį išsilavinimą ar atitinkamas kvalifikacijas, turi didesnių sugebėjimų analizuoti ir pasiekti tinkamą informaciją, kuri būtina ieškant darbo regioninėse ir nacionalinėse bei kitų šalių darbo rinkose.¹¹

AnotB. Ruževskio, migracija yra neigiamas reiškinys ir jisišskiria svarbiausias neigiamas migracijos pasekmes:

- Gyventojų skaičiaus mažėjimas;
- Struktūriniai pokyčiai: amžiaus struktūros deformacija, protų nutekėjimas,
- Nutautėjimo grėsmė, darbo jėgos trūkumas.
- Socialinės migracijos pasekmės šeimai/vaikams;
- Prekyba žmonėmis, migrantų pažeidžiamumas.
- Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas;
- Gamybos apimčių sumažėjimas;
- Pajamų diferenciacijos ir socialinės įtampos augimas.¹²

Kiti tyrinėtojai išvelgia panašius pagrindinius ekonominius ir socialinius neigiamus migracijos poveikius:

- demografinės situacijos pokyčiai (darbingo amžiaus žmonių mažėjimas, produktyvumo mažėjimas, socialinei sistemai iškylančios problemos dėl mokesčių mokėtojų pasitraukimo);
- investicijų į žmogų praradimas;
- staigus atlyginimų šuolis kai kuriuose sektoriuose;
- „proto nutekėjimas“ – vis didės kvalifikuotų specialistų poreikis. Jeigu jų išvykimo nepavyks pristabdyti tikslinėmis socialinio bei ekonominio pobūdžio priemonėmis, o jų skaičiaus mažėjimas nebus kompensuotas strategiškai orientuoto švietimo svertais, tokių specialistų reikės įsivežti iš svetur. Tai savo ruožtu sukels naujų socialinio, kultūrinio ir politinio pobūdžio problemų.¹³

Neigiamas emigracijos priežastis patiria ne tik suaugusieji, bet ir vaikai. Tyrimo duomenimis, 20 procentų šeimų, kurių nariai emigravo, susidūrė su rimtomis santykių problemomis, o kas dešimta šeima patyrė santykių krizę, kuri neretai baigėsi skyrybomis.

¹¹Tassinopoulos A.; Werner H. Mobility and Migration of Labour in the European Union// Mobility and Migration of Labour in the European Union and their Specific Implications for Young People. 1998, p. 26.

¹²Ruževskis B. Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. Vilnius, 2006, p. 16.

¹³Sipavičienė A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius, 2006, p. 14.

Apie 40 proc. šeimų, iš kurių vienas asmuo išvažiavo uždarbiauti į užsienį, teigia, kad jų mažamečiai vaikai patiria psichologinių sunkumų, atsiranda elgesio ir emocinių problemų. Kas vienuoliktam vaikui reikia rimtos psichologinės ir socialinės pagalbos.

Vertinant migracijos poveikį Lietuvai, galima išvelgti ir keletą teigiamų aspektų:

Besitęsianti gyventojų emigracija bei iki 2007 m. Lietuvos pasiektas ekonomikos augimas sudarė sąlygas sparčiau didinti darbo užmokestį, o darbo paklausos didėjimas yra vienas iš esminių darbo užmokesčio kilimo veiksnių.¹⁴

Taip pat išskiriamos ir teigiamos darbo jėgos emigracijospasekmės – sumažėja nedarbo lygis, atsiranda daugiau darbo vietų. Kai kuriose srityse dėl specialistų stygiaus didėja atlyginimai. Teigiamos darbo jėgos emigracijos pasekmės daro ne mažesnę poveikį Lietuvos ekonomikai: spartėja vidutinio darbuožiūmokesčio prieaugio tempai, ženkliai sumažėjo nedarbas, darbdaviai tapo aktyvesni, didėja investicijos į žmogiškąjį kapitalą. Ekonomikoje tam tikras darbo jėgos trūkumas yra vertintinas kaip teigiamas veiksnys, kadangi skatina darbdavius efektyviau naudoti darbo jėgą, didinti darbo našumą bei labiau plėtoti mažiau darbo imlias technologijas.¹⁵

- Tikėtina kad nemaža dalis migrantų sugrįš (nors dėl šios prognozės ir kyla daugiausia abejonių);
- Didelė dalis uždirbamų lėšų suvartojamos ir investuojamos Lietuvoje;
- Mažėja bedarbių skaičius, kartu ir socialinės paramos poreikis;
- Migrantai įgyja naujos darbo ir profesinės patirties.

Tai gi išanalizavus emigracijos priežastis ir pasekmes, dabar galime teigti, jog emigracija yra tiek teigiamas, tiek neigiamas reiškinys. Užsienyje įgyjamas išsilavinimas, tarpkultūrinė gyvenimo, darbo ir profesinė patirtis, grįžtančios pajamos, investicijos gerina ekonomikos ir gyvenimo sąlygas.

Anot B. Ruževskio, neigiamos migracijos pasekmės: darbo rinkai, ekonomikai, demografijai, socialiniam saugumui, tautiniam identitetui, nacionaliniam saugumui ir politiniams pokyčiams. Teigiamos migracijos pasekmės: darbo rinkai, ekonomikai, eurointegracijai, socialiniam dialogui, gyvenimo lygiui, viešajam valdymui.¹⁶

Lietuva – nedidelė valstybė, jeigu joje ir toliau mažės gyventojų, ir didelė emigracija tai menkės Lietuvos intelektualinis potencialas, bus prarandamos investicijos į žmones, lėtės

¹⁴Rakauskienė O. G. Valstybės ekonominė politika (fiskalinė, užsienio prekybos ir socialinė politika). Vilnius, 2006, p. 10.

¹⁵Gustaitytė V. Gyvenimas tarp dviejų šalių. Kauno diena, Nr. 43 (18106), 2007, p. 26.

¹⁶Ruževskis B. Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. Vilnius, 2006, p. 33.

technologinė pažanga, mokslo raida ir ekonomikos plėtra, didės darbo jėgos stygius. Be to, ims nykti Lietuvos kultūra ir lietuvių kalba, kils įvairūs socialinių problemų.

1.3. Emigrantų adaptacijos ypatumai svečioje šalyje

Adaptacija – tai dvipusis procesas, vykstantis tarp individo ir jo aplinkos. Sociologų N. Kasatkinos, T. Leončiko teigimu, „tai individo siekių, lūkesčių derinimas su jo galimybėmis ir su visuomenės lūkesčiais bei reikalavimais“. A. Juodraitis pažymi, kad „adaptacija yra galima, sąveikaujant su natūraliaja bei socialine adaptacija ir su savimi. Ji visada reiškia aktyvumą patenkinant tam tikrus poreikius, arba kas yra svarbu, ji visada yra kažkaip motyvuota“. Pasak L. Gusliakovos (1997), socialinė adaptacija – aktyvaus prisitaikymo prie socialinės aplinkos procesas, individo, socialinės grupės ir socialinės aplinkos bendravimo būdas, individų ir socialinės aplinkos santykių harmonizacijos rezultatas¹⁷

Dažnas iš mūsų mano, jog adaptacija - tai yra prisitaikymas prie naujų gyvenimo sąlygų, tačiau adaptacija gali reikšti ir priešinimąsi naujos aplinkos priėmimui. Pasitaiko įvairių atvejų, būna, kad asmenys labai greitai adaptuojasi, prisitaiko, tačiau būna ir tokių atvejų, kad žmogus tiesiog nesugeba susiliesti su nauja aplinka. Tai priklauso nuo paties žmogaus, vienas gali nesustodamas keliauti ir jam kiekviena šalis bus lyg tikrieji namai, o kito žmogaus prigimtis, galbūt, sėslesnė, palikdamas savo gimtuosius namus jis gali labai išgyventi.

Žmonės visam laikui arba tik laikinai išvykstantys į kitą šalį susiduria su būtinybe pažinti naują kultūrą ir įsilieti į naują visuomenę. Žmonės komunikuodami su naujos šalies gyventojais susiduria su tam tikrais sunkumais. Pirmiausia, žinoma, dažniausiai pasitaikantis sunkumas yra kalbos barjeras, juk kaip tu sužinosi reikiamą atsakymą, kaip paklausi, ką atsakysi nemokėdamas kalbos? Mokant kalbą atsiranda tarpkultūrinė sąveika, stiprėja bendravimo ryšys.

Adaptuotis kitoje šalyje labai padeda asmenybiniai žmogaus ypatumai, jo lūkesčiai, motyvacija, susijusi su migracija, gyvenimo patirtis, taip pat žinios apie naująją kultūrą, bei sugebėjimas užmegzti naujus ryšius su vietiniais gyventojais. Niekomet nepamaišys draugas svečioje šalyje.

Sėkmingiausiai prie naujų sąlygų adaptuojasi vaikai. Kol vaikas mažas jis greičiau priima ir įsisavina naujas kultūros normas bei vertybes. Anot žymaus psichoanalitiko E. Eriksono vaikai tampa kultūriniais tėvais savo biologiniams vaikams. Emigruoti yra

¹⁷Cituota pagal: Fadejeva J. Užsienio studentų adaptacija Lietuvos visuomenėje: sociologinė analizė (VPU atvejis). Magistro darbas. Vilnius, 2010, p. 27.

naudingiau kol vaikas dar mažas, kadangi paauglystė ir taip yra labai sudėtingas metas, tad paaugliui prisitaikyti naujoje aplinkoje yra dar sunkiau. Jis susiduria su įvairiais sunkumais, jam sudėtingiau bendrauti, po to seka įvairios diskriminacijos, nusivylimai ir pan.

Taip pat sunkiau susidoroti su emigracija sekasi pagyvenusiems žmonėms. Tai jau yra toks metas, kad labai didelę reikšmę turi stabilumas, susigyvenimas su savo aplinka, todėl keisti gyvenamąją vietą, kažkur emigruoti netgi nepatartina. Pagyvenę emigrantai nėra pajėgūs adaptuotis naujoje kultūroje, kadangi jie yra per daug susigyvenę su savąja kultūra, savo aplinka. Pagyvenę žmonės turi jausti, kad jų gyvenimas turi realią prasmę, kad jie yra kažkam reikalingi.

Labai svarbią vietą emigracijoje užima išsilavinimas. Išsilavinęs žmogus gali jaustis laiviau bet kurioje situacijoje. Jis turi didesnę žinių bagažą, aukštesnę socialinę kompetencijos lygį, bendravimo, intelektualinio darbo patirtis. Beabejejo, išsilavinęs žmogus galės susikalbėti ne viena užsienio kalba, o tai yra priežastis to, jog jis nejaus kalbos barjero, galės laisvai bendrauti ir jausis lyg „žuvis vandenyje“. Tačiau pats išsilavinimas dar neapsprendžia visiškos sėkmės svečioje šalyje, iš karto negarantuoja gerai apmokamo darbo. Čia esi tik emigrantas. Nuo atvažiavimo į svečią šalį gali praeiti labai daug laiko kol kažkas tave pastebės, galbūt įvertins, ką tu sugebi, kad tu esi baigęs kelis aukštuosius mokslus. Dažniausiai būna taip, kad išvažiuojančiojo žmogaus statusas yra didesnis negu įvažiuojančiojo, kadangi naujoje šalyje išsilavinimas ir profesinė patirtis nuvertėja. Čia jau tampa niekam nebeįdomu, jog Lietuvoje dešimt metų mokeisi, jog įgytumei aukštąjį išsilavinimą. Čia turi vėl viską pradėti nuo nulio.

Vienas iš asmenybinių veiksnių, kuris labiausiai nulemia žmogaus adaptaciją naujoje šalyje, naujoje aplinkoje yra jo lūkesčiai, ko jis tikisi emigruodamas. Labai svarbu, kad lūkesčiai būtų realūs, o ne paremti iliuzijomis. Kitas labai svarbus veiksnys yra žinios apie tą kultūrą, kalbos mokėjimas, juk kalbos mokėjimas – durys į naują kultūrą. Mokėdamas tos šalies kalbą užsitarnausi žmonių pasitikėjimą, pelnysi nuolankumą ir taip pat pasilengvinsi darbo paieškas.

Sėkmingai emigrantų adaptacijai labai svarbus veiksnys yra socialinis palaikymas. Emigruodamas žmogus praranda daug socialinių ryšių, kuriuos turėjo savo šalyje. Todėl emigrantui labai svarbi yra socialinė parama. Ją gali gauti tiek iš savo tėvynainių, tiek iš vietinių gyventojų. Bendraujant su vietiniais gyventojais lengviau bei greičiau integruojamasi į naująją kultūrą, lavinama kalba.

Emigranto adaptacija yra sėkminga tada, kai jis jaučia pasitenkinimą esama situacija.

2. SOCIALINIŲ RYŠIŲ SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI

2.1 Socialinių ryšių sąvoka ir bruožai

Socialiniai ryšiai (socialinis kapitalas). Visuomenės struktūra yra socialinė erdvė, kurioje gyvuoja individų, socialinių grupių ryšiai, reiškiasi jų tapatumas. *Socialiniai ryšiai* su kitais individais bei šių ryšių stiprumas turi didelę reikšmę žmogaus raidai, jo pilnaverčiam funkcionavimui visuomenėje. „Žmogus – santykių mazgas“, – rašė XX a. pradžios prancūzų rašytojas A. de Sent-Egziuperi. Pasak jo, ryšiai tarp žmonių buvo asmenybės savybių – atsakingumo, pareigingumo, pasiaukojimo – kūrėjai ar sudarytojai¹⁸. Bendriausia prasme žmogiškieji ryšiai yra bet kokie sociokultūriniai individų ar grupių tarpusavio įsipareigojimai, t.y. jie suponuoja gilų pareigos jausmą kitiems žmonėms.

Nūdienos sociologijoje žmogaus socialiniams ryšiams su kitais žmonėmis apibūdinti plačiai vartojama *socialinio kapitalo* sąvoka. Laikomasi nuostatos, kad socialinis kapitalas įkūnytas žmonių santykiuose, ir jo nebuvimas yra svarbus socialinės atskirties veiksnys.

Šiuolaikinei socialinio kapitalo sampratai didžiausios įtakos turėjo devintajame ir dešimtajame XX amžiaus dešimtmetyje paskelbti prancūzų sociologo P. Bourdieu, JAV ekonomisto ir sociologo J. Colemano, o ypač amžių sandūroje ir jau XXI a. pasirodę ir bestseleriais tapę R. Putnamo darbai: „Kad demokratija veiktų“, „Žaisti boulingą pavieniui“, „Geriau drauge“ ir kiti. Socialinio kapitalo sąvoka turi gilius šaknis sociologijos, ekonomikos, istorijos bei politinių mokslų disciplinose. Jis yra susijęs su sociologijos klasikais, tokiais kaip E. Durkheimas, G.Simmelis, K. Marxas ir M. Weberis, bei teorijomis, pavyzdžiui, socialinių mainų teorija ir psichologinės sutarties teorija.

P. Bourdieu ir J. Colemanas sutelkia savo dėmesį į socialinį kapitalą kaip socialinių struktūrų išteklius, kurie palengvina individo ir bendruomenės veiksmus, atitinka bendrus tikslus¹⁹. P. Bourdieu socialinį kapitalą apibrėžia kaip „visi faktiniai ir virtualūs ištekliai, kurie atitenka individui arba grupei, priklausantiems daugiau ar mažiau institucionalizuotų tarpusavio pažinimo ir pripažinimo santykių tinklui“²⁰. J. Colemanas į socialinį kapitalą pažvelgia iš abiejų sociologijos ir ekonomikos pozicijų, tad jo apibrėžime socialinis kapitalas yra apibrėžiamas pagal jo funkcijas. Tai ne vienas subjektas, bet subjektų įvairovė turinčių

¹⁸A de Sent-Egziuperi *Žemė – žmonių planeta*. Vilnius, 1992, p. 235.

¹⁹Cituota pagal: Vega A., Firestone J., Harris R. „Bowling Alone” in San Antonio, Texas: Trust and Social Networks as Social Capital - Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Philadelphia, PA, Aug 12, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/9/4/7/pages19471/p19471-5.php>.

²⁰Bourdieu P., Wacquant J. D. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius, 2003, p. 156.

dvi bendras charakteristikas: visi jie susideda iš tam tikrų socialinės struktūros aspektų ir jie palengvina tam tikrus veiksmus, dalyvių ar asmenų ar bendrų veikėjų struktūros viduje²¹.

Tačiau labiausiai socialinio kapitalo sąvoką išpopuliarino amerikietis R. Putnamas, kurio apibrėžimu ir koncepcija naudosimės tolimesniame darbe. Anot R. Putnam, socialinis kapitalas - tai ryšiai tarp individų, socialiniai tinklai ir iš jų kylančios abipusiškumo (angl. *reciprocity*) ir patikimumo (angl. *trustworthiness*) normos²². Pirmasis ir svarbiausias koncepcijos formavimo skirtumas, kuris vyksta tarp šių socialinio kapitalo versijų, yra tai, kad R. Putnamas mato tai, kaip bendruomenės atributą, su nauda visiems nariams, o kiti mato socialinį kapitalą kaip turtą, kuris susikaupia asmenims per atributus, tokius kaip ryšių stiprumas, tinklo pozicija ir turimus išteklius tokius kaip socialiniai ryšiai ir t.t. Sutapimas tarp šių sąvokų yra tas, kad normos ir lūkesčiai tarp žmonių yra socialinio kapitalo medžiaga²³. Remiantis R. Putnamu, socialinis kapitalas yra organizacijos savybės: tokios kaip pasitikėjimas, normos ir socialiniai tinklai, kurie gali patobulinti visuomenės efektyvumą, skatindami koordinuotus veiksmus. Visų pirma, socialiniai tinklai leidžia pasitikėjimui tapti tranzityviu ir plisti tolyn: aš pasitikiu tavimi, nes aš pasitikiu ja, o ji užtikrina mane, kad pasitiki tavimi²⁴. Todėl R. Putnamas iškelia socialinį pasitikėjimą kaip socialinio kapitalo branduolį. Socialinis pasitikėjimas turi būti tokio masto, kad kiekvienas galėtų pasitikėti kitais žmonėmis²⁵.

Dauguma socialinio kapitalo formų, tokių kaip pasitikėjimas, yra, anot A. Hirschman, „moraliniai resursai“, t. y. resursais, kurių kiekis ne mažėja, o didėja juos naudojant ir kurie išsenka, jei nėra naudojami. Kuo du žmonės rodo didesnę pasitikėjimą vienas kitu, tuo daugiau jie vienas kitu pasitiki ir atvirkščiai²⁶. Pasitikėjimas taip pat yra susijęs su socialine sanglauda, ekonomine veikla ir sandoriais bei visuomenės dalyvavimu. Pagal P. Paxton

²¹Cituota pagal: Claridge T. A Comprehensive Resource on Social Capital and Its Research. Prieiga per Internetą: <<http://www.gnudung.com/literature/contemporaryauthors.html>>.

²²Putnam R. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York, 2000, p. 19.

²³Cituota pagal: Tufekci Z. *Gender, Social Capital And Social Network(ing) Sites: Women Bonding, Men Searching* - Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association Annual Meeting, Boston, MA, Jul 31, 2008. Prieiga per Internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/4/2/6/9/pages242696/p242696-3.php>.

²⁴Putnam R. *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius, 2001, p. 222.

²⁵Cituota pagal: Vega A., Firestone J., Harris R. „Bowling Alone” in San Antonio, Texas: Trust and Social Networks as Social Capital- Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Philadelphia, PA, Aug 12, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/9/4/7/pages19471/p19471-6.php>.

²⁶Cituota pagal: Putnam R. *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius, 2001, p. 223.

„pasitikėjimas yra labai susijęs su apibendrintu abipusiškumo principu, taip pasitikėjimas lieka geru įgaliojimu dėl teigiamų tarpusavio ryšių apskritai“. M. Chavez ir L. R. Fraga pridėjo, kad socialinis pasitikėjimas leidžia asmenims dalyvauti bendruose veiksmuose dėl tikėjimosi, kad ši elgesį lydės pageidaujama pabaiga²⁷. Pvz., kreipiamės į nežinomą darbo agentūrą ieškodami darbo, o agentūros sąlygose nurodyta, jog turime įmokėti tam tikrą pinigų sumą, kad jie įdarbintų, taigi jeigu norime susirasti darbą turime pasitikėti agentūra ir tikėti, kad jie tikrai suras.

Antra R. Putnam socialinio kapitalo savybė yra normos. Normos yra įdiegiamos ir palaikomos su modeliavimo ir socializacijos (įskaitant pilietinį ugdymą) bei sankcijų pagalba.

Socialiniai tinklai taip pat nėra vienmatis socialinio kapitalo komponentas: jie gali būti horizontalūs ir vertikalūs, formalūs ir neformalūs, paremti silpnais arba stipriais ryšiais, susiejantys arba sujungiantys, atsižvelgiant į tai, ar juos sudarantys individai ir grupės yra panašūs socialiniame gyvenime svarbių charakteristikų atžvilgiu ar skiriasi²⁸.

Sociologai nustatė du pagrindinius santykių tipus socialiniuose tinkluose: stiprius ryšius ir silpnus (arba, anot R. Putnamo, sujungiančius ir susiejančius) ryšius. Stiprių ryšių pavyzdžiai gali būti šeimos nariai, artimi draugai ir artimiausi bendradarbiai, o silpni ryšiai gali būti vaikystės draugas kurio tu nematei 10 metų, knygyno pardavėjas ar klasės draugas, su kuriuo nenorite per dažnai matytis²⁹. Šias dvi pagrindines socialinio kapitalo formas tolesniame skyriuje aptarsime išsamiau.

2.2. Sujungiantis ir susiejantis socialinis kapitalas

R. Putnamas išskiria sujungiantį (angl. *bridging*) ir susiejantį (angl. *bonding*) socialinį kapitalą. Silpni ryšiai yra artimai susiję su „sujungiančiu“ socialiniu kapitalu, kuris apima ir remiasi silpnais ryšiais tarp individų, kurie gali suteikti naudingos informacijos darbo paieškose ir ne tik ar tiesiog naujų perspektyvų vienas kitam, bet tipiškai ne emocinę paramą.

²⁷Cituota pagal: Vega A., Firestone J., Harris R. „Bowling Alone” in San Antonio, Texas: Trust and Social Networks as Social Capital- Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Philadelphia, PA, Aug 12, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/9/4/7/pages19471/p19471-6.php>.

²⁸Cituota pagal: Žiliukaitė R. Socialinis kapitalas ir internetas// Sociologija. Mintis ir veiksmai. 2004, Nr. 1, p. 105.

²⁹Roos D. How Social Networks Work. Prieiga per Internetą: <<http://communication.howstuffworks.com/how-social-networks-work1.htm>>.

Priešingai „susiejantis“ socialinis kapitalas, kuris yra randamas tarp individų, kuriuos sieja glaudūs, emociškai artimi santykiai, tokie kaip šeima ir artimi draugai³⁰.

R. Putnamas išskiria sujungiantį ir susiejantį socialinį kapitalą siūlydamas, kad „...susiejantis socialinis kapitalas sudaro sociologinių super klijų rūšį, tuo tarpu sujungiantis socialinis kapitalas suteikia sociologinius WD 40...“³¹. Tiesa, R. Putnamo sujungiančio socialinio kapitalo idėja nėra nauja. M. Granovetter (1973) savo darbe „Silpnų ryšių stiprybė“ (angl. *The Strength of Weak Ties*) taip pat siūlo, kad silpni ryšiai yra svarbus išteklius kuriant mobilumo galimybes. Savo originaliaame darbe M. Granovetter demonstruoja ryšių svarbumą su žmonėmis iš dalies sutampančiuose tinkluose, t.y. silpni ryšiai, kurie gali pasireikšti, kad ir ieškant darbo. M. Granovetter teigia, kad žmonės vienose socialiniuose grupėse, su kuriomis gali tikėtis turėti stiprius ryšius, gali taip pat tikėtis turėti priėjimą prie panašių išteklių (tokių kaip darbo paieškos) ir tokiu būdu patys negali teikti ryšių, kurių dar neturi. „Silpni ryšiai“ arba žmonės, kurie yra tolimesni susiklosčiusiuose socialiniuose santykiuose, gali tokiu būdu būti esminiai ištekliai³².

Ironiška, kaip pastebėjo M. Granovetter, ir kad „stiprūs“ tarpasmeniniai ryšiai (kaip giminystė ir artima draugystė) bendruomenės rišlumui ir kolektyviniam veiksmui palaikyti yra mažiau svarbūs nei „silpni ryšiai“ (kaip pažįstamų ratas ir narystė antrinėse asociacijose). „Silpni ryšiai labiau gali susieti skirtingų mažų grupių narius nei stiprūs ryšiai, kurie dažniau būna koncentruoti tam tikrų grupių viduje“³³.

Norint suprasti atskirų tinklų pagrįstą socialinę padėtį būtina žvelgti toliau. Du žmonės, kurie turi atskirus tinklus, kurie sudaryti iš kelių glaudžių ryšių, gali būti struktūriškai labai skirtingos prieigos prie informacijos ir paramos. Vieni, kurių tinklą sudaro stiprūs ryšiai, gali turėti daugiau paramos, bet ir mažiau galimybių gauti informaciją nei kiti, nes pastarojo tarpusavio ryšius sudaro žmonės, kurie patys turi didelius nevienalyčių tinklus.

Dėl šios diskusijos, šiame magistro darbe mes naudosime sujungiantį ir susiejantį socialinį kapitalą ir jų poveikį paramos ir informacijos srautams. Stiprūs ryšiai - tai tokie ryšių tipai, kurie egzistuoja tarp artimų draugų, šeimos ir kurie sujungia tankias grupes bei

³⁰Cituota pagal: Ellison N., Lampe C. and Steinfield C. Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook. – Paper to be presented at the Annual Conference of the International Communication Association, June 19-23, 2006 in Dresden, German. Prieiga per internetą: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.85.5541&rep=rep1&type=pdf>>.

³¹Putnam R. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York, 2000, p. 19.

³²Social Capital: A review of the literature, Social analysis and Reporting Division Office for National Statistics, October 2001, p. 11. Prieiga per internetą: <<http://www.statistics.gov.uk/socialcapital/downloads/soccaplitreview.pdf>>.

³³Putnam R. *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius, 2001, p. 230.

yra apskritai geras šaltinis socialinei paramai gauti, bei darbo paieškoms. Tokie ryšiai gali būti brangiau išlaikomi, nes tam reikia daug laiko ir dėmesio. Stiprūs ryšiai paprastai charakterizuoja dažną kontaktą, reikalauja daugiau dėmesio ir yra nustatyti kaip glaudūs ir artimi tinklai. Asmuo, kuris yra tik artimai susijęs grupės narys, bus susipažinęs su visa informacija, kuri teka per tą grupę, bet su ribotomis galimybėmis gauti šioje grupėje naujos informacijos ir galimybių. Silpni ryšiai - tai tokie ryšių tipai, kurie egzistuoja tarp žmonių, kurie žino vienas kitą konkrečiu ir ribotos apimties kontekste bei yra geri šaltiniai gauti naujai informacijai. Tokie ryšiai dažnai sujungia skirtingas grupes, teikia prieigą prie naujų žinių. Silpni ryšiai gali būti ne brangiai išlaikomi, o asmuo, kuris turi daug silpnų ir nevienodų ryšių, turi priėjimą prie įvairios informacijos ir galimybių³⁴. Tokiu būdu siekdami išsamiau susipažinti ir aiškiau suprasti sujungiantį ir susiejantį socialinį kapitalą, mes apžvelgsime ir pateiksime pavyzdžius kiekvienos formos pradedant nuo pastarosios.

Susiejantis (angl. *bonding*) socialinis kapitalas nurodo santykius tarp santykiškai homogeniškų grupių, tokių kaip šeimos nariai ar artimi draugai ir yra panašus į stiprių santykių supratimą³⁵. R. Putnamas teigia, kad susiejantis socialinis kapitalas yra geras dėl „paruoštų specifinių abipusiško ir mobilizuoto solidarumo“ ir teikia „socialinę ir psichologinę paramą.“³⁶. Ištekliai tiekiami per artimus, abipusius santykius gali būti kaip socialinė parama. G. Feldman ir S. Cohen (2000) apibrėžia socialinę paramą kaip išteklius ir emocinę paramą, kaip instrumentinę ir akivaizdžią paramą tokią kaip pagalbą kasdieniniuose darbuose ir informacinę paramą, tokią kaip pamokymas ir patarimas. Šis demonstruojamas sąrašas beveik pabaigia koncepcijos dalinį sutapimą su išteklių rūšimi, kuri R. Putnamas apibūdina kaip savininkų sujungiančio socialinio kapitalo sukaupimą; tokiu būdu mes galime naudoti A. Portes nurodymais ir sakyti, kad susiejantis socialinis kapitalas yra (a) apimtas artimų ryšių grupių narių, kurie supranta save abipusiškai apibotais santykiais; (b) numatytas šios grupės narių per kitus šios grupės narius; (c) išteklius svarstomoje problemoje kaip emocinė ir akivaizdi parama.³⁷

³⁴Donath J, Boyd D. Public displays of connection// BT Technology Journal, Vol. 22, No. 4. (October 2004), pp. 71-82.Prieiga per internetą: <smg.media.mit.edu/papers/Donath/PublicDisplays.pdf>.

³⁵Social Capital: A review of the literature, Social analysis and Reporting Division Office for National Statistics, October 2001, p. 11. Prieiga per internetą: <<http://www.statistics.gov.uk/socialcapital/downloads/soccaplitreview.pdf>>.

³⁶Putnam R. Bowling Alone: the collapse and revival of American community. New York, 2000, p. 22.

³⁷Portes A. Social capital: its origins and applications in modern sociology// Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications. Boston, 2000.

R. Putnamo sujungiančio (angl. *bridging*) socialinio kapitalo supratimas panašus į P. Bourdieu socialinio kapitalo konceptualizaciją kaip konkuruojantis išteklius. Šis socialinio kapitalo tipas nėra vieša gėrybė – jeigu vienas asmuo naudoja ją gauti darbui, kas nors kitas, galimas daiktas turintis mažiau ryšių, praranda tokią galimybę – ir jų naudingumas kaupiamas individualiai, ne bendruomenėje kaip visumoje³⁸.

Pagrindinis silpnų ryšių privalumas, kad jie tarnauja kaip tiltai į neatrastas socialinio tinklo sritis. Užsienyje, pavyzdžiui, tai natūralu, kad tavo pirmąjį socialinį tinklą sudarys žmonės, kurie gyvena kartu su tavimi. Pavyzdžiui, vieną dieną, vaikas ar mergina sėdi šalia viens kito ir pakviečia į savo draugų vakarėlį. Staiga tie silpni ryšiai atvėrė visiškai naują socialinio tinklo segmentą dar nepažintoje šalyje. Kai kurie iš šių silpnų ryšių tarnauja kaip „tiltai“ į kitus socialinius tinklus ir kitų rūšių socialinį kapitalą. Pavyzdžiui, kaip sujungiantis socialinis kapitalas veikia: 1. Jūs ieškote Oxford circus (stoties pavadinimas) nuorodų dalijimosi internetinėje socialinėje svetainėje Google. 2. Radote daug naudingos informacijos apie šią vietovę iš vartotojo vardu Garis puslapio. 3. Kviečiate Garį būti jūsų „draugu“. 4. Jis siunčia jums el-paštu kvietimą prisijungti prie tos svetainės klubo. 5. Garis tampa silpnu ryšiu ir yra kaip tiltas į naujų draugų ir naujos informacijos galbūt apie tikslesnes darbo paieškas gavimą - didesnis socialinis kapitalas³⁹!

Žmonės, su kuriais mes esame silpnai susieti, nėra linkę daug žinoti vienas apie kitą. Dėl šios priežasties ir dėl to, kad turime daug daugiau silpnų ryšių, silpni ryšiai yra tąsa tolimesnėje socialinėje erdvėje. Taigi, su tais, su kuriais mes menkai susiję, turi didesnę tikimybę, kad bus mums nauju informacijos šaltiniu⁴⁰.

Vadinasi, aptariant socialinio kapitalo reikšmę individų lygmenyje, pastebima, kad kuo įvairesnius ir skaitlingesnius ryšius turi individas, tuo daugiau jam prieinama su jais susijusių išteklių, tokių kaip informacija, kitų pagalba ir parama, sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas. Socialinis kapitalas išplečia individų veiklos galimybes, ypač kai veiklai yra

³⁸Cituota pagal: Tufekci Z. Gender, Social Capital And Social Network(ing) Sites: Women Bonding, Men Searching - Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association Annual Meeting, Boston, MA, Jul 31, 2008. Prieiga per Internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/4/2/6/9/pages242696/p242696-4.php>.

³⁹Roos D. How Social Networks Work. Prieiga per Internetą: <<http://communication.howstuffworks.com/how-social-networks-work8.htm>>.

⁴⁰Harshaw H. W., Tindall D. B. Social structure, identities, and values: A network approach to understanding people's relationships to forests// Journal of Leisure Research, 2005, Vol. 35, No. 4, p. 426-449. (432). Prieiga per internetą: <www.harfolk.ca/Publications/harshaw_2005_SN-identities.pdf>.

būtina kitų pagalba ir be kitų pagalbos asmeninė nauda, kurios siekia individas, būtų neįgyta⁴¹.

2.3. Tarpasmeniniai ir institucionalizuoti socialiniai ryšiai

Kaip jau minėta, socialinius ryšius galime skaidyti į du tipus – tai yra į tarpasmeninius santykius ir institucionalizuotus santykius (2 lentelė).

2 lentelė. Socialinių ryšių dimensijos

Socialinių ryšių dimensijos
Tarpasmeniniai ryšiai: sutuoktinis, vaikai, šeimos nariai, draugai, kaimynai, bendradarbiai, tolimi giminaičiai.
Institucionalizuoti ryšiai: socialinė apsauga, darbas, mokslas, politika, religija ir kt.

Žmogus įgyja socialinį kapitalą per narystę tarpasmeniniuose tinkluose ir socialinėse institucijose. Ryšiai su panašiais ar artimais žmonėmis („susiejantis socialinis kapitalas“, tarpasmeniniai ryšiai) padeda individams išgyventi, o ryšiai su žmonėmis, besiskiriančiais pagal socialiniame gyvenime svarbius požymius („sujungiantis socialinis kapitalas“, institucionalizuoti ryšiai), padeda judėti į priekį, kažką keisti savo gyvenime²⁷(Žiliukaitė, 2004).

Tarpasmeniniams (arba pirminiams, neformaliems) ryšiams priklauso šeima, giminės, draugai. Tai privataus gyvenimo sfera. Tokie ryšiai individams yra dažniausiai svarbūs kaip „draugystė, emocinės, socialinės ir materialinės paramos šaltinis“. Tarpasmeniniai žmonių ryšiai turi pamatinę reikšmę individui ir visuomenei, nes per juos formuojasi žmogaus („mes“) tapatumas, perduodami ir įsisavinami socialinės normos, vertybės ir įgūdžiai. Tai skatina neproblemišką asmenybės raidą, žmogaus sugebėjimą pilnavertiškai įsiliesti į dinamišką socialinį pasaulį, apsaugo nuo viešojo gyvenimo įtampų.⁴² Šia prasme tarpasmeniniai santykiai yra itin svarbūs struktūrinius ir kultūrinius pokyčius išgyvenančiai Lietuvos visuomenei. Kintanti ir naujai besiformuojanti socialinė aplinka žmogaus gyvenimą daro ypač pažeidžiamą ir nesaugų. Kaip rašė E. Durkheimas, stabili socialinė tvarka yra būtina žmogaus asmenybei: „Jeigu ji griūva, jei daugiau nebejuntame jos savo egzistencijoje ir veikloje, visa, kas mumyse yra socialu, netenka bet kokio objektyvaus pagrindo. Šitaip mes netenkame priežasčių egzistuoti, nes vienintelis gyvenimas, į kurį galėjome įsikibti, daugiau neatitinka nieko, kas būtų tikra: vienintelė dar tikroviška būtis

⁴¹Žiliukaitė R. Socialinis kapitalas ir internetas// Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2004, Nr. 1, p. 105.

⁴²Maslauskaitė A. Meilė ir santuoka pokyčių Lietuvoje. Vilnius, 2004, p. 12

daugiau neatitinka mūsų poreikių“ (cit. Nisbet, 2000).⁴³ Viena iš efektyvių gynybinių priemonių šioje situacijoje yra kokybiški tarpasmeniniai ryšiai, teikiantys įvairiopa gyvenimo saugumą.

Kadangi magistro darbe daugiausia bus analizuojami tarpasmeniniai emigrantų socialiniai ryšiai, verta apžvelgti keletą tarpasmeninių santykių teorijų.

Tarpasmeninis santykis – tai įvairialypiai socialiniai ryšiai tarp dviejų ar daugiau žmonių, kuriuos sieja artimas ryšys. Yra keletas *tarpasmeninių patrauklumą aiškinančių teorijų*.⁴⁴

*Apdovanojimo teorijos*požiūriu kitų žmonių patrauklumas didėja, kai santykiai su jais yra mus dažniau apdovanojantys. Kuo kiti gali mus apdovanoti? Ogi tuo, kad jie panašiai galvoja, padeda mums, patenkina mūsų poreikius, kad mes jiems patinkam ir pan. Tai sukelia mums teigiamus jausmus, ir mes mėgstame tuos žmones. Ir priešingai, jei žmogus, su kuriuo tenka bendrauti, nuolat kritikuoja jus, nesutinka su jūsų nuomone ar verčia pasijusti blogai, jo patrauklumas jums mažėja.

*Pastiprinimo - jausmų teorija*teigia, kad žmonių patrauklumas gali padidėti ar sumažėti priklausomai nuo to, kokias emocijas, teigiamas ar neigiamas, mes kartu su jais išgyvename tam tikromis situacijomis. Kiti, iš pradžių buvę neutralūs, tampa mums reikšmingi, kai jų buvimas siejamas su teigiamomis emocijomis, malonumu, pasitenkinimu, t.y. mes perkeliame jausmus, kuriuos išgyvename tomis aplinkybėmis, į jose dalyvaujančius asmenis. Šio požiūrio šalininkai teigia, kad norint išlaikyti santykius, svarbu juos susieti su maloniais dalykais.

*Balanso teorija*aiškina, kad žmogaus patrauklumas susijęs su tuo, kiek subalansuoti mūsų santykiai su tuo asmeniu. Jei žmogus, su kuriuo bendraujame, turi panašius interesus ir požiūrius, tai mūsų santykiai su juo subalansuoti, ir tai didina jo patrauklumą. Todėl gali būti, kad jūsų draugais tapo tie asmenys, kurių patrauklumą jums padidino šie *patrauklumo veiksniai*: fizinis atstumas, panašumas, papildymas, abipusiškumas ir fizinis patrauklumas. Tarpasmeninius santykius tyrinėjantys mokslininkai siūlo įvairius *santykių raidos modelius*, aiškinančius, kaip nuo paviršutiniško bendravimo pereinama prie vis gilesnio ir artimesnio.

Tarpusavio priklausomybės modelis. Šiame modelyje santykių raida nuo trumpalaikės sąveikos iki artimų santykių vaizduojama kaip auganti dviejų žmonių tarpusavio priklausomybė. Iš pradžių du žmonės visiškai nežino apie vienas kito buvimą, t.y. *kontakto tarp jų dar nėra*. Kai asmuo pastebi ar sužino ką nors apie kitą, santykiai pereina į

⁴³ Nisbet R. Sociologijos tradicija. Vilnius, 2000, p. 86.

⁴⁴Horowitz I. A., Bordens K. S. *Social psychology* Mountain View, California.

įsisaŕmoninimo stadiją. Įsisaŕmoninimas gali bŭti vienpusis arba abipusis, kai, sakykim, du nepaŕiŕstami, laukiantys eilėje prie kabineto durŭ, perŕvelgia vienas kitą. Ši stadija gali bŭti labai svarbi. Jei kitas asmuo sukelia mums teigiamą įspŭdį, mes galime inicijuoti sąveiką su juo. Kitas lygis, *paviršutiniŕskas kontaktas*, prasideda tuomet, kai du ŕmonės pirmą kartą sąveikauja, daŕniausiai - kalbėdami arba pasikeisdami laiŕkais. Jei sąveika tarp dviejŭ ŕmoniŭ tęsiasi ir toliau, pereinama į *bendrumo* stadiją, prasidedančią nuo nedidelės ir pasibaigančią ryŕkia tarpusavio priklausomybe. Kai ŕmonės labai susiję vienas su kitu, ŕymi *artimus santykius*. Tai gali bŭti santykiai su tėvais, geriausiai draugais, vyru ar ŕmona, bendradarbiais. *Visiems artimiems santykiams bŭdingi trys pagrindiniai bruoŕai:*

- daŕna sąveika ir trukmė
- daug įvairios bendros veiklos ir kartu patirtŭ įvykiŭ
- didelė įtaka vienas kitam.

Socialinio įsiskverbimo modelis. Santykiŭ raida ŕiame modelyje suprantama kaip palaipsnis savęs atskleidimo procesas, leidŕiantis vis giliau ir giliau „įsiskverbti“ į kito ŕmogaus asmenybės vidŭ. Socialinis įsiskverbimas gali vykti dviem kryptimis - į gylį ir į plotį. Santykiams plėtojantis nuo paviršutiniŕškŭ iki labai artimŭ, bendraujantieji atskleidŕia vis daugiau asmeninių, intymiŭ dalykŭ apie save. Tai ir yra santykiŭ plėtra į gylį. Artimesniems ŕmonėms atskleidŕiate tokią informaciją, kuri nėra labai intymi, bet ir nenorėtumėte, kad visas pasaulis apie tai ŕnotŭ, pvz., kiek uŕdirbate, kokie jŭsŭ karjeros ir gyvenimo planai, vertybės ir poreikiai. Santykiai taip pat plėtojasi į plotį, t.y. su laiku mes apie ŕmogŭ suŕinome vis daugiau dalykŭ, nebŭtinai labai asmeniŕkŭ.

Emigrantŭ gyvenimo kokybės vertinimas daugiausia siejamas su dvejopos kilmės veiksniais: įsikŭrimu kitoje valstybėje ir santykiais su gimtuoju kraŕtu. Įsikŭrimas neatskiriamas nuo imigracijoje surastos profesinės veiklos turinio, bŭsto sąlygŭ, asmeninio pragyvenimo lygio ir ŕimos nariŭ įkurdinimo, galimybiŭ mokytis patiems ir lavinti savo vaikus bei galimybiŭ integruotis į priėmusios valstybės visuomeninį gyvenimą. Šiuos santykius formuoja ryŕiai su gimtinėje pasilikusiais artimaisiais bei informacija apie jos ekonominę, politinę ir kultŭrinę raidą.⁴⁵ Sumaŕinti arba, priešingai, sustiprinti norą sugriŕti gali imigracijos etninė, kultŭrinė aplinka. Jei kitoje valstybėje imigrantas randa jam artimą kultŭrinę aplinką ir turi galimybę pozityviai ar net maloniai bendrauti su tautiečiais, jo siekis sugriŕti gali bŭti atidėtas ilgam laikui. Vieniŕsas, nuo ŕimos ir kitŭ artimŭjŭ atskirtas, į

⁴⁵J. Morkŭnienė. Globalizacija: taikos kultŭra, ŕinių visuomenė, tolerancija. Monografija. Vilnius, 2003, p. 42.

visiškai jam neįprastą kultūrinę aplinką patekęs imigrantas dažniausiai nepuoselėja vilčių įsikurti naujoje vietoje, nepaisant, kokia profesine veikla užsiimtų ar kokį atlyginimą gautų.

Bendravimas žmogui toks reikšmingas ir būtinas, kad be jo negalima įsivaizduoti ir paties žmogaus. Bendravimo procese sukuriama individo socialinė esmė, susiformuoja visi jo žmogiškieji bruožai – pažiūros ir įsitikinimai, jausmai ir emocijos, vertinimai ir idealai, charakterio savybės ir elgesio įpročiai.⁴⁶

Socialinių ryšių kanalai ir jų įtakos migracijai į užsienį vertinimai leidžia manyti egzistuojant dvi dimensijas ir migrantų tipus: ekonominius migrantus, daugiausia žemesnio išsimokslinimo lygio (bakalaurai) ir (ar) turinčius didesnių kliūčių įsitraukti į užsienio šalies darbo rinką, daugiausia naudojusius tarpasmeninius ryšius su užsienyje gyvenančiais žmonėmis bei įdarbinimo agentūrų paslaugas ir studentus bei profesionalus, turinčius aukštesnį išsimokslinimo lygį (magistrus, mokslų daktarus), kurie išvyko į užsienį per institucionalizuotus ryšius (dažniausiai per užsienio mokslo institucijas). Kuo aukštesnė migranto kvalifikacija, tuo mažesnės reikšmės jam turi socialiniais ryšiais gaunama migracijos parama. Socialinis kapitalas, t.y. ryšiai, siejantys migrantus ir likusiuosius gimtojoje šalyje, sumažina šių migracijos riziką ir padidina jų būsimąją migracijos naudą, taigi ir paskatas migruoti.⁴⁷

Kaip matome, socialiniai ryšiai vaidina labai svarbų vaidmenį daugelyje emigracijos aspektų – tiek sprendimo migruoti priėmimo, tiek emigracijos trukmės, gyvenimo kokybės svetur, sugrįžimo klausimais.

Institucionalizuotiems (antriniam, formaliam) ryšiams priklauso santykiai su visuomenės institucijomis (socialinė apsauga, socialinė parama, darbas, politika, religija, švietimas). Tai viešojo erdvė: dalykiniai ryšiai, dalyvavimas visuomeninėje veikloje, pilietinis aktyvumas. Šie ryšiai yra „nematomi“, paprastai reguliuojami įstatymų, taisyklių, papročių. Individo gyvenime institucionalizuoti ryšiai reikšmingi tuo, kad jie gali suteikti priėjimą prie įvairesnių materialinių, informacinių ir kitų išteklių. Užsienio firmos, individualūs darbdaviai, mokslų fondai, įdarbinimo agentūros, kitos institucijos turi daugiausia įtakos tokiems santykiams. Tokio pobūdžio ryšių tinklai dažniausiai sukuriama siekiant konkrečių tikslų. Žmogui sąveikaujant su įvairiomis institucijomis, socializacija vyksta jam kaupiant atitinkamas žinias ir išmokstant atitinkamų visuomenėje priimtinių elgesio normų. Itin dažni

⁴⁶Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas, 2003, p. 13.

⁴⁷Sipavičienė A. Migracija// Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida. Vilnius, 2006, p. 14.

santykiai yra su tokiomis institucijomis, kurias galime priskirti valstybinėms, visuomeninėms ir pan. Tai – medicinos įstaigos, savivaldos institucijos, darbo biržos (Job Centre) ir kita.

Institucionalizuoti ryšiai emigracijoje turi didelės reikšmės žmogaus adaptacijai bei įsitvirtinimui svečioje šalyje. Emigravus kartais nepakanka pagalbos vien tik iš draugų ar giminių, anksčiau ar vėliau vis tiek kreipiamasi į institucijas darbo klausimais, ar šiaip kasdienio gyvenimo reikmėms. Pirmiausiai, su valstybinėmis institucijomis tenka susidurti tik atvykusiems į Didžiąją Britaniją, kadangi kiekvienas gyvenantis čia, nesvarbu ar emigrantas iš kitos šalies, ar tikras Anglijos pilietis turi turėti nacionalinį draudimo numerį (NI number). Tik turint šį dokumentą galima pradėti efektyvias darbo paieškas arba kreiptis į kitas valstybines institucijas, kad padėtų surasti darbą.

2.4. Socialinių ryšių vaidmuo emigracijoje

Daugiau ir įvairesnių rūšių socialinio kapitalo, kaip įprasta, turi labiau privilegijuotos socialinės grupės: labiau išsimokslinę ir turtingesni žmonės. Tuo tarpu skurstantys, turintys menką išsimokslinimą, senyvo amžiaus ar neįgalūs, paribio žmonės dėl nedidelio socialinio kapitalo kiekio ar visiško socialinio kapitalo stygiaus gali jaustis atskirti nuo visuomenės kultūrinio, socialinio, ekonominio ar politinio gyvenimo⁴⁸.

Individualiai socialinis kapitalas padeda asmenims įvairiais būdais, kuriais jie dalyvauja socialiniuose tinkluose, gauti naudą, kuri leidžia asmeniui pasinaudoti ištekliais iš kitų tinklo narių ir daryti įtaką ryšiams skirtingose socialinėse situacijose. Šie ištekliai gali apimti svarbią informaciją, įdarbinimo galimybes, asmeninius santykius. Priėjimas prie asmenų glaudaus rato suteikia galimybę naudotis reikalinga informacija, kuri suteikia naudą, tokią kaip darbo ryšiai⁴⁹. Socialiniai tinklai – mūsų ryšiai su kitais žmonėmis – turi daug svarbių funkcijų. Jie yra emocinės ir finansinės pagalbos bei informacijos apie darbo vietas, kitus žmones ir apskritai pasaulį šaltiniai. Socialinių tinklų tipai, kurie vystomi įvairiuose bendruomenėse turi didelę įtaką žmonių darbui, galimybėms. Yra visuomenių, kuriose tinklo ryšiai atspindi griežtą hierarchiją ir artimus giminystės ryšius, ir kita, kurioje jie atspindi judriąją kultūros struktūrą aplink darbą ir mokyklą.

Aišku, kad kol socialinis kapitalas priklauso socialiniams tinklams, tol nėra atitiktens ar pakeičiamo termino. Tinklai teikia būtinas sąlygas prieiti ir naudotis įtvirtintais ištekliais.

⁴⁸Žiliukaitė R. Socialinis kapitalas ir internetas// Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2004, Nr. 1, p. 106.

⁴⁹Ellison N., Lampe C. and Steinfield C. Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook. – Paper to be presented at the Annual Conference of the International Communication Association, June 19-23, 2006 in Dresden, German, p. 7. Prieiga per internetą: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.85.5541&rep=rep1&type=pdf>>.

Be tinklų to nebūtų galima padaryti. Vis dėlto tinklai ir tinklo savybės nėra identifikuojamos su ištekliais. Tiksliau pokyčiai tinkluose ar tinklo savybės gali padidinti ar sumažinti tikimybę turėti tikrai įtvirtintų išteklių kiekybę ir kokybę. Tokiu būdu tinklo savybės turi būti suprantamos kaip svarbus ir būtinas išorinis pirmtakas socialiniam kapitalui. Pavyzdžiui, turimas tinklas, tinklų tankumas ir artimumas gali padidinti dalijimąsi ištekliais tarp dalyvių individualiai ir/arba grupių viduje. Iš kitos pusės, reti ar atviri tinklai gali palengvinti priėjimą prie geresnių ar įvairesnių išteklių ar informacijos, kontrolės ar įtakos⁵⁰. Socialinį tinklą sudaro visi žmonės - draugai, šeima ir kiti - su kuriais sieja bendri socialiniai santykiai. Santykiai tarp žmonių yra daugiausia nulemti socialinių vaidmenų ir padėčių visuomenėje. Vienodo statuso grupių nariai pripažįsta ir vertina bendrus interesus ir riboja savo santykius su tais, kurie nuo jų skiriasi. Prastas socialinis tinklas sumažina žmonių ryšius su kitais ir izoliuoja nuo dalyvavimo socialiniame visuomenės gyvenime.

Socialinių ryšių tyrinėtojai (pavyzdžiui, I. Tartakovskaja) pabrėžia, kad svarbi yra ne ryšių kiekybė, o jų kokybė, nes tik „kokybiški“ ryšiai gali žmogui suteikti naujų galimybių⁵¹. Socialinių ryšių poveikis dvipusis: 1) artimieji, draugai, bendruomenės nariai gali teikti dvasinę, intelektualinę ir materialinę paramą, 2) remdamas kitus, žmogus susisaisto įvairiais ryšiais su visuomenės institucijomis, stipriau įsitraukia į viešus reikalus, jam darosi labiau priimtinos visuomenės normos ir vertybės⁵². Todėl silpnėja marginalizavimosi grėsmė. Socialiniai ryšiai lemia individo galimybes, nes padeda išsikapstyti iš rizikingos, sudėtingos situacijos. Nutrūkę ryšiai reiškia, kad sunkiais atvejais žmogus negali tikėtis pagalbos. Taigi žmogui ieškant bet kokio pragyvenimo šaltinio, labai svarbu jausti socialinės aplinkos paramą, o ne nuolatinę įtampą ir baimę būti atstumtam. Juk kuo daugiau ryšių, tuo labiau individas yra integruotas į aplinką. Tad labai svarbu yra tuos ryšius palaikyti ir išsaugoti nuolat puoselėjant, o tą mes galime padaryti tik bendraudami.

Svarbus socialinis poreikis yra ir *bendravimo poreikis*. Bendravimas yra būtina bet kokio socialinio veiksmo ir socialinio poreikio patenkinimo sąlyga ir aplinkybė. Kai žmogaus poreikiai nepatenkinami, jis išeina. Pavyzdžiui, darbo negavimas po ilgo ieškojimo. Galbūt ir šiuo atveju reikėtų pasakyti, kad netekę darbo, arba nuvilti bevaisių darbo paieškų žmonės nesulaukia iš visuomenės ir valstybės institucijų reikiamo dėmesio, noro bendrauti su jais. Tuomet jų socialiniai poreikiai nėra patenkinami, tačiau neverta nuleisti rankų, jeigu

⁵⁰Lin N. A Network Theory of Social Capital. Duke University, April 2005, p. 4. Prieiga per Internetą: <<http://sociology.nccu.edu.tw/Chinese/speech/paper-final-041605.pdf>>.

⁵¹И. Н. Тарковская. Социальные сети и поведение на рынке труда// Социологический журнал. 2004. № ½, p. 129-145.

⁵²Lietuva stojant į Europos Sąjungą. Vilnius, 2004, p. 114.

nepasisekė vienur, reiškias pasiseks kitoje vietoje. Galbūt visiškai atsitiktinai susibendravus su kitais žmonėmis nusišypsos laimė, galbūt pasiūlys darbą arba bent jau nukreips tinkama linkme kur jo ieškoti. Tad labai svarbu yra bendrauti, ypač svetimose šalyse. Kuo daugiau ryšių tuo didesnė tikimybė išlikti, pasiekti geresnę, aukštesnę padėtį visuomenėje.

R. Putnamo žodžiais, socialinis kapitalas yra produktyvus, t.y. leidžia individams ir jų kolektyvams pasiekti tikslus, kurie be socialinio kapitalo nebūtų pasiekti. Kitas amerikiečių tyrėjas A. Portesas, teigia panašiai: „ekonominis kapitalas yra žmonių sąskaitose banke, žmogiškasis kapitalas – jų galvose, socialinis kapitalas glūdi jų santykių struktūroje. Kad turėtų socialinį kapitalą, asmuo turi palaikyti ryšius su kitais, ir tie kiti, o ne jis pats, yra tikrieji jo naudos šaltiniai“.⁵³ Taigi socialinis kapitalas išplečia žmogaus veiklos galimybes, ypač kai veiklai būtina kitų parama ir be kitų pagalbos asmeninė nauda, kurios siekiama, būtų neįgyta. Ryšiai su panašiais ar artimais žmonėmis (susiejantis socialinis kapitalas) padeda individams išgyventi.

Remiantis P. Bourdieu teorinėmis išvalgomis matome, kad socialinis kapitalas – tai resursai, kuriuos sukuria individų tarpasmeninių santykių tinklas: santykiai tarp giminių, kontaktais su senais mokyklos draugais. Jo nuomone, socialinis kapitalas – tai kultūriškai, ekonomiškai ir politiškai reikšmingi ryšiai, padedantys veikėjui išlaikyti atitinkamą socialinį statusą⁵⁴.

Žmogaus socialiniuose ryšiuose (Hirschi, Gottfredson, 2000) išskiriama keturi elementai:

- simpatija, atsidavimas, prierašumas,
- savęs susiejimas, asmeninis dalyvavimas,
- ryšių panaudojimas savanaudiškiems tikslams,
- moralinių normų vertės pripažinimas.

Simpatija, atsidavimas, prierašumas susiję su susidomėjimu kitais visuomenės nariais. Žmonės siekia ilgalaikių tikslų: išsimokslinimo, taupo pinigus, planuoja gyvenimą. Ryšių panaudojimas asmeniniams tikslams parodo ribotą veiksmų planą, įtakotą teisingo gyvenimo būdo. Tai angažavimosi (būtinumo) pasekmė.

Dauguma socialinio kapitalo formų tokių kaip pasitikėjimas, yra, anot A. Hiršmano „moraliniai resursai“, t.y. resursai, kurių kiekis nemažėja, o didėja juos naudojant ir kurie

⁵³Portes A. Social capital: its origins and applications in modern sociology// Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications. Boston: Butterworth Heinemann. 2000, p.48

⁵⁴Operationalizing Bourdieu on Capitals: A Discussion on „The Construction of the Object“. Prieiga per internetą; http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/documents/WP7_000.pdf.

išsenka, jei nėra naudojami. Kuo du žmonės rodo didesnę pasitikėjimą vienas kitu, tuo daugiau jie vienas kitu pasitiki, ir atvirkščiai. Kitos socialinio kapitalo formos – socialinės normos ir tinklai – taip pat didėja naudojami ir mažėja nenaudojami. Viena ypatinga socialinio kapitalo, tokio kaip pasitikėjimas, normos ir socialiniai tinklai savybė yra ta, kad ji paprastai yra viešoji gėrybė, priešingai nei įprastinis kapitalas, kuris paprastai yra privati gėrybė. Pasitikėjimas yra esminis socialinio kapitalo komponentas. Normos yra įdiegiamos ir palaikomos su modeliavimo, socializacijos (įskaitant pilietinį ugdymą) bei sankcijų pagalba. Taip vystosi socialiniai ryšiai. Socialinių ryšių poveikis dvipusis: 1) artimieji, draugai, bendruomenės nariai gali teikti dvasinę, intelektualinę ir materialinę paramą, 2) remdamas kitus, žmogus susisaisto įvairiais ryšiais su visuomenės institucijomis, stipriau įsitraukia į viešus reikalus, jam darosi labiau priimtinos visuomenės normos ir vertybės⁵⁵. Mokslinėje literatūroje skiriami keli svarbesni socialiniai poreikiai. Vienas jų yra *priklausymo poreikis*. Jis apibrėžiamas kaip žmogaus priklausomybė nuo nuolatinio bendravimo su žmonėmis, kurie rūpinasi jo gerove. Tačiau jei jie nepatenkinami, žmogus patiria atskirties jausmą, jo ryšiai su kitais sumažėja ir gali išvis nutrūkti. Svarbus socialinis poreikis yra ir bendravimo poreikis. Bendravimas yra būtina bet kokio socialinio veiksmo ir socialinio poreikio patenkinimo sąlyga ir aplinkybė. Kai žmogaus poreikiai nepatenkinami, jis patiria nusivylimą, pvz, žmogus ilgai mėgina susirasti bet kokią apmokamą darbą, kad galėtų išmaitinti savo šeimą, tačiau kur beeitų, kur besikreiptų, visur atsimuša lyg sieną. Galbūt tai pažinčių stoka ar nesugebėjimas, nemokėjimas bendrauti, nepasitikėjimas, galbūt kalbos barjeras, visa tai socialinio kapitalo neturėjimas, jo nebuvimas.

Socialinis kapitalas yra svarbus mūsų gyvenime ir jis aiškiai pasireiškia bendraujant, socialinis kapitalas, kaip ir socialinės normos bei socialiniai tinklai turės didžiulę reikšmę kiekvieno iš mūsų gyvenime.

Socialinis kapitalas nėra rezultatas, o greičiau priežastis, motyvas, kuris gali skatinti tą dalyvavimą ir susidaro tik veikiant kolektyviai. Kitaip sakant, pats dalyvavimas yra socialinis kapitalas. Socialinis kapitalas apibrėžiamas tam tikrais modeliais, kurie apima:

1) socialinį dalyvavimą – procesą, kurio metu asmenys neoficialiai įsipareigoja kitiems bendruomenės asmenims dėl abipusės gerovės;

2) piliečių dalyvavimą – procesą, kurio metu asmenys įsipareigoja asmeniškai ar kooperatyviai aiškiai paremti ar padidinti bendruomenės gerovę;

3) įsitraukimą į ne pelno organizacijas ir savanorišką darbą;

⁵⁵Lietuva stojant į Europos Sąjungą. Vilnius, 2004, p. 114.

4) glaudžius ryšius su kitokio pobūdžio organizacijomis ir ekspertų sistemomis.⁵⁶

Socialinis kapitalas, kitaip nei kitos kapitalo rūšys, yra neapčiuopiami ištekliai, susidedantys pirmiausia iš informacinių tinklų. Socialinis kapitalas egzistuoja tik ten, kur yra žmonių santykių tinklai. Piliečių įtraukimas generuoja socialinį kapitalą.

Socialinis kapitalas nėra monolitinis darinys. Nors socialinį kapitalą sudarantys pasitikėjimas, socialiniai tinklai ir savitarpiškumo normos gali būti tarp savęs susiję aspektai, tai yra santykiškai savarankiški dydžiai. Kiekvienas iš šių dydžių apima įvairias socialinio kapitalo rūšis. Pasitikėjimas gali būti partikuliarinis arba apibendrintas.

Įvairios socialinio kapitalo rūšys atlieka skirtingas funkcijas individų, bendruomenių, visuomenės lygmenyse. Aptariant socialinio kapitalo reikšmę individų lygmenyje, pastebima, kad kuo įvairesnius ir skaitlingesnius ryšius turi individas, tuo daugiau jam prieinama su jais susijusių išteklių, tokių kaip informacija, kitų pagalba ir parama, sprendžiant kasdieno gyvenimo problemas. Socialinis kapitalas išplečia individų veiklos galimybes, ypač kai veiklai yra būtina kitų pagalba ir be kitų pagalbos asmeninė nauda, kurios siekia individas, būtų neįgyta.

Pakankamai plačiai išvystyta migracijos infrastruktūra bei egzistuojantys giminystės ryšiai su anksčiau išvykusiais iš Lietuvos palengvina potencialios migracijos realizavimą. Tikėtina, kad ir toliau gausės emigrantų bendruomenės JAV, Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Skandinavijos šalyse. Pasiryžusių išvykti supratimu, ten gyvuoja lietuvių bendruomenės tradiciškai palaikančios tautinį/ kultūrinį emigrantų identitetą. Nors visumoje galima stebėti nykstančius ryšius su tradicijomis ir praeitimi, net tam tikrą kartų atotrūkį, tačiau socialinė atmintis atkuria tuos praeities aspektus, kurie atitinka visuomenės ar grupių dabarties poreikius ir vertybes, todėl emigracinės tradicijos yra pakankamai gajos tiek individualioje, tiek kolektyvinėje Lietuvos visuomenės atmintyje. Išeivių bendruomenėse sukauptas socialinis ir kultūrinis kapitalas pakankamai paveikus ir skatintinas ilgalaikės migracijos atveju. Tik bendruomenėje galima išsaugoti pilnavertį tautinį, kultūrinį ir pilietinį identitetą.

⁵⁶Kazlauskienė A. Socialinis kapitalas ir darbo jėgos migracija // *Ekonomika ir vadyba – 2003: tarptautinės konferencijos medžiaga*. Vilnius, 2003.

3.SOCIALINIAI RYŠIAI EMIGRANTŲ GYVENIME: TYRIMO DUOMENYS

3.1. Tyrimo organizavimas. Tiriamųjų socialinis portretas

Buvo atliktas kokybinis tyrimas – interviu. Šio darbo populiaciją sudaro socialinė grupė – iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją emigravę asmenys. Iš šios socialinės grupės buvo atrinkta 11 žmonių. Atrankos rūšis – sniego gniūžtės. Nors į Didžiąją Britaniją emigravusių skaičius gan didelis, tačiau tyrimui rasti respondentus nebuvo lengva, dėl tiksliai nežinomos jų buvimo vietos. Taigi pirmiausiai tyrimo autorė apklausė savo draugus, kurie taip pat yra emigravę, o šie savo ruožtu rekomendavo dar keletą informantų.

Tyrimė dalyvavo 11 informantų nuo 19 iki 35 metų amžiaus. 9 iš jų buvo moterys (Viktorija, Justina, Valerija, Aida, Vilija, Nijolė, Dovilė, Inga, Greta ir 2 vaikinai (Artūras ir Ignas). Viktorija- 22 metai, Justina – 19 metų, Valerija – 35 metai, Aida - 24 metai, Vilija 32 – metai, Nijolė – 26 metai, Dovilė - 28 metai, Inga – 20 metų, Greta – 22 metai. Artūras – 25 metai, Ignas – 30 metų. Kaip matome, tai ganėtinai jauni asmenys.

Jų emigracijos trukmė yra nuo vienerių iki vienuolikos metų. Viktorija yra emigravusi į Didžiąją Britaniją jau 4 metus, Justina – 1 metai, Valerija – 11 metų, Aida 2 – metai, Vilija – 6 metai, Nijolė – 2 metai, Dovilė – 8 metai, Inga – 3 metai, Greta – 2 metai, Artūras – 5 metai ir Ignas – 1 metai.

Kokybinio tyrimo metu informantams buvo pateikti šie klausimai:

- Dėl kokių priežasčių išvykote iš Lietuvos? Kada išvykote?
- Kodėl Jūs atvykote į Didžiąją Britaniją? Kaip manote, kodėl daug emigrantų iš Lietuvos atvažiuoja būtent čia – į Didžiąją Britaniją?
 - Ar sunku žmogui adaptuotis, užmegzti pažintis svečioje šalyje? Papasakokite apie savo patirtį. Su kuo dabar daugiausia bendraujate – kitais lietuviais, kitais užsieniečiais, su britais ar kt.? Papasakokite.
 - Kur Jūs gyvenate, su kuo? Kaip ieškojotės gyvenamosios vietos? Papasakokite.
 - Kaip sekėsi ieškoti darbo? Kokais būdais ieškojote? Kaip ilgai ieškojote?
 - Kas Jums padėjo susirasti darbą (draugai, giminės, institucijos, kt.)? Papasakokite apie giminių, draugų, pažįstamų ar įdarbinimo firmų vaidmenį Jūsų gyvenime ieškant darbo.
 - Kaip manote, ieškant darbo užsienyje svarbiau yra ryšiai su giminaičiais ir draugais ar įdarbinimo institucijų pagalba? Kodėl? Kaip manote, ar dauguma žmonių patys aktyviai ieško darbo ar tikisi ir laukia, kol jiems darbą padės surasti ar pasiūlys institucija, draugai, giminės?
 - Kokį darbą susiradote, ką dirbate? Ar svarbus tėvynėje įgytas išsilavinimas čia – Didžiojoje Britanijoje? Ar patenkinti savo darbu? Papasakokite.

- Su kokiū požiūriu į Jus kaip emigrantą susiduriate darbovietėje? Kaip Jus vertina bendradarbiai, darbdavys?
- Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą? Kada? Kokie Jūsų ateities planai?

3.2. Migracijos priežasčių vertinimas. Adaptacija svečioje šalyje

Informantų tyrimo pradžioje prašyta pasakyti, kokios buvo jų emigravimo priežastys ir kada jie emigravo. Iš emigrantų atsakymų matyti, jog emigravusiųjų į Didžiąją Britaniją iš Lietuvos, pagrindine išvykimo priežastimi įvardija prastą Lietuvos ekonominę situaciją, tik 3 žmonės iš 10 išvyko, nes ten jų laukė antrosios pusės.

Inga – *“Išvykau 2009m. Dėl prastos situacijos Lietuvoje ir pabaigusi mokslus turėjau mažai galimybių rasti darbą pagal išsilavinimą”.*

Ignas išvykimo priežasčių neįvardijo.

Nijolė – *„Nes mano draugas buvo UK, o taip pat Lietuvoje nemačiau galimybės dirbti ir užsidirbti, dirbant pagal specialybę. Išvykau 2010m. Liepos 11d. „*

Valerija išvyko iš Lietuvos prieš 11 metų, tačiau neturėjo tikslios išvykimo priežasties.

Viktorija (vieniša mama) – *“Iš Lietuvos išvykau, nes pragyvenimo lygis yra labai žemas. Nėra galimybių vienišiams tėvams užsidirbti ir išlaikyti vaikų. Darbo paklausa didelė, o pasiūla maža. Išvykau 2008m.”*

Dovilė išvyko 2004 metais pas vyrą, kuris tuo metu dirbo Didžiojoje Britanijoje.

Aida – *„2010 m. išvykau iš Lietuvos, nes jau seniai buvo tokia mintis išvykti, drauge kalbino, sako kokius metus padirbėsime užsidirbsime pinigėlių ir pargrįšim, tačiau suradau savo meilę ir po metu negrįžau kaip buvom planavę“.*

Vilija - *„Visada svajojau išvažiuoti padirbėti i užsienį, buvo šeima, vyras, maži vaikai, negalėjau jų palikti. Vaikai užaugo, šeima iširo, gal vėlokai, išvykau... Bet jau šešeri metai, čia laikas bėga greit“.*

Artūras teigia, jog jam atsibodo Lietuva, jis keliauja jau 5 metai.

Justina – *“Pabaigusi mokslus išvykau ieškotis darbo, nes Lietuvoje jo rasti nepavyko. Į Didžiąją Britaniją atvykau praėjusių metų gegužės mėn.”*

Greta – *„Iš Lietuvos išvykau supratusi, kad mano tėvams per sunku išlaikyti studijuojančią dukrą - mane. Nutariau palengvinti jiems našta ir pamėginti susirasti darbą, kadangi darbo perspektyvos Lietuvoje buvo niūros teko išvykti į UK. Šį sprendimą padariau 2010 metų liepos mėnesį”.*

Taigi apibendrinant galima teigti, jog svarbiausia emigracijos priežastis, anot apklaustųjų emigrantų, yra materialinio stabilumo nebuvimas Tėvynėje, todėl šiandieną emigracija yra tokia didelė ir nepažabojama.

Šiandieną Didžiąją Britaniją drąsiai galime vadinti antraisiais lietuvių namais, kadangi kas penktas gatvėje sutiktas žmogus yra iš Lietuvos. Kodėl emigracija yra tokia didelė būtent čia į UK ir paklausime savo respondentų.

Inga – „Asmeniskai aš rinkausi UK dėl to, jog turėjau pažįstamų šioje šalyje, mokėjau anglų kalbą. Dauguma, manau, išvyksta dėl labai panašių priežasčių – pažįstami, anglų kalbos mokėjimas. UK priima visus norinčius.. (bent jau tuo laiku)“.

Ignas taip pat emigravo būtent čia, nes žinojo, jog bet kokių atveju, pasisektų ar ne, jam padės čia įsikūrę draugai bei giminės.

Nijolė – “*Todėl, jog maniau, kad UK yra daugiau galimybių užsidirbti ar padaryti karjerą savo specialybės srityje. Žmonės plūsta į UK todėl, kad tikisi uždirbti žymiai daugiau pinigų nei Lietuvoje, bei įgyvendinti svajones ar bent turėti gerai apmokamą pastovų darbą.*”

Valerija teigia esanti girdėjusi, jog čia labai geri atlyginimai, tačiau, kodėl žmonės plūsta būtent čia ji nežinanti.

Viktorija – “*Lietuviai čia atvyksta, nes darbo pasiūla didesnė, atlyginimai didesni, lengviau išmoksta kalbą, bei nėra labai toli nuo Lietuvos.*”

Dovilė – “*Esame Didžiojoje Britanijoje, nes čia geresnės gyvenimo sąlygos, pvz: užmokestis kiekvieną savaitę, nereikia skaičiuoti kiek liko iki kito atlyginimo, o Lietuvoje skaičiavome kiekvieną centą, buvo labai sunku.*”

Aida – “*Todėl, jog Didžiojoje Britanijoje turėjom pas ką važiuoti, tiksliau sakant mūsų ten jau laukė, todėl ir atvykome būtent čia, bet tikrai šios šalies svajonių šalimi nepavadinčiau. Dauguma žmonių važiuoja čia, kad darbą gali lengviau susirasti ir kelis kart daugiau uždirbti negu Lietuvoje, be to gali sau daugiau leisti ir dar sutaupyti ateičiai*”.

Vilija taip pat teigia, jog važiavo čia su viltimi daugiau uždirbti ir tuo pačiu palengvinti savo gyvenimo sąlygas.

Artūras – “*Čia žmonės gali pragyventi iš minimumo ir dar sutaupyti*”.

Justina – „*Atvažiavau čia todėl, kad Britanijoje gyveno daug pažįstamų, jų tarpe ir mano vaikinai, todėl maniau, kad bus šiek tiek paprasčiau įsidarbinti bei įsikurti. Taip pat manau, kad šioje šalyje didelė darbų pasiūla, todėl daugelis lietuvių važiuoja būtent į čia*“.

Greta – „*Daug pažįstamų yra išvažiavę į UK, tačiau mano apsisprendimą lėmė tai, kad draugo mama jau septynerius metus čia dirbo, todėl galima sakyti, kad žinojau, jog nuvažiavusi ten tikrai turėsiu kur apsistoti ir kad bent vieną žmogų nuvykus į svetimą šalį*”

jau pažinosiu. Daugelio lietuvių apsisprendimą tikriausiai lemia ir tai, kad Didžiojoje Britanijoje yra daugybė "tautiečių" galinčių pagelbėti susirasti darbą, apsigyventi ir įsitvirtinti UK".

Taigi apibendrinant tyrimo metu gautus duomenis, galime teigti, jog lietuviai į Didžiąją Britaniją nevyksta poilsiauti, juos iš tėvynės "veja" prastos gyvenimo sąlygos, lyginant su Jungtine Karalyste, Lietuvoje menka mėnesinė alga, o svarbiausia jauną žmogų iš tėvynės "veja" noras dirbti, užsidirbti ir galų gale dar iš gaunamo minimalaus atlyginimo sutaupyti ateičiai. Taigi atlikus duomenų analizę paaiškėjo, jog pirmoji hipotezė pasitvirtino – *Tikėtina, kad pagrindinė emigracijos iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją priežastis yra ekonominė, t.y. siekimas finacinės ir materialinės gerovės.*

Kiekvienas žmogus adaptuojasi skirtingai. Vienam yra labai sunku adaptuotis, prisitaikyti prie naujų gyvenimo sąlygų, o kitas galbūt atvirkščiai, gali keliauti kur nori, visur jaučiasi tarsi namuose, lengvai prisitaiko, bendrauja, gali rasti draugų bet kur ir bet kada. Paklauskime, kaip mūsų emigrantams sekėsi užmegzti naujas pažintis svečioje šalyje ir ar lengvai prisitaikė prie dabartinės situacijos.

Emigrantui Ignui adaptuotis nebuvo sunku - *"Apsipratau greitai, daugiausiai bendrauju su kitais Rytų Europos šalių gyventojais: lenkais, latviais, taip pat su lietuviais. Britą pažįstu tik vieną."*

Inga – *"Į emigrantą visada žiūrės kaip į atvykusį iš kitos šalies, niekada nebūsi lygus su tikrais šios šalies piliečiais. Daugiausiai bendravau su lietuviais, keliais kitataučiais."* Pritarčiau Ingos nuomonei, jog į atvykusį kitatautį britai visada žiūrės kaip į emigrantą. Tačiau, ne be reikalo, britai taip mano. Be galo daug atvykusiųjų nesistengia susirasti darbą, bet gyvena iš pašalpų, taip skurdindami valstybę, todėl britai yra labai pikti ir susidare nekokią nuomonę apie emigrantus. Lyg to dar būtų negana, šiuo metu britai patys savo šalyje sunkiai susiranda darbą ir yra priversti kreiptis į darbo biržas, kadangi emigrantai užima jų darbo vietas.

Nijolei adaptuotis svečioje šalyje sunku nebuvo – *"Kiek matau aplinkinių galiu atsakyti, kad daugumai žmonių yra tikrai sunku. Tačiau man taip nebuvo:) Išsiaiškinau anglijos transporto sistemą ir adaptacija baigėsi. Turbūt užteko poros savaitių. Priklauso nuo žmonių, jei esi žingeidus trokštantis bendrauti ir atviras visuomenei, problemos del adaptacijos nebelieka. Šiuo metu bendrauju su įvairiais žmonėmis iš įvairių šalių, tiek su tautiečiais tiek su latviais, rusais, slovakais, lenkais, tame tarpe ir su anglais."*

Vyresnio amžiaus žmogui adaptuotis yra sunkiau, lengviau adaptuojasi jaunimas. Valerija atsakė, jog bendrauja tik su lietuviais. Yra labai sunku bendrauti kai yra kalbos barjeras, negalima plėsti socialinio tinklo, apsiribojama tik bendravimu su tėvynainiais.

Viktorija – *“Pažintis nėra sunku užmegzti, bendrauju su įvairių šalių gyventojais, tiek lietuviais, britais ir kitataučiais. Svarbiausia čia yra kalba, moki kalbą lengvai visur adaptuojiesi. Sunkiausia su rasizmu bei lietuvių kultūra, kuri gadina mūsų reputaciją.”* Merginai pakanka pasakyti, jog ji iš Lietuvos ir iš karto galvojama, jog ji “laisvo elgesio” mergina. Tačiau merginos pačios kaltos. Dažna puola po kojomis užsieniečiui tik pamačiusi prabangų automobilį ar pilną piniginę svarų.

Dovilė – *“Adaptacija priklauso nuo pačio žmogaus, man nebuvo sunku adaptuotis, nes pradėjau dirbti su anglais, jie visai kitokie žmonės, negu lietuviai, bendrauju su visais, man nėra skirtumo.”*

Aida – *“Na, pradžia būna visuomet sunki, tačiau žmogus kur bebūtų jis visur pripranta. Man buvo lengviau adaptuotis, kadangi turėjau draugą, kuris jau čia gyveno kelis metus, tad daug ką parodė, papasakojo, nukreipė teisinga linkme kaip kur ieškotis darbo. Daugiausiai bendraujame, švenčiame šventes su artimaisiais, draugais, t. y. su tautiečiais, bet bendraujame taip pat ir su užsieniais, nes tokia kasdienybė, nori nenori kasdien susitinki gatvėje, darbuose kitataučių, taip ir mezgasi bendravimas.”*

Vilija – *„Žinoma labai sunku adaptuotis. Tačiau jei tavo anglų kalbos žinios geros, rasi darbą, o tai pagrindinis dalykas. Nėra lėšų, darbo - nėra nieko... Jauniems žmonėms paprasčiau, dauguma iš jų neseniai baigę studijas. Kalba daugeliui nėra problema. Gyvenu su lietuviais, dirbu su kitataučiais, to bendravimo po darbo lieka mažai. Tik savaitgalis, per kurį norisi pailsėti, apsitvarkyti namus, išsiskalbti rūbus....”*

Artūras mano, jog adaptuotis nėra lengva. - *“Adaptacija priklauso nuo paties žmogaus. Daugiausiai bendrauju su lietuviais, o su pačiais anglais bendrauju tik darbe, kadangi dirbu anglų kompanijoje.*

Justina – *“Adaptuotis bei užmegzti pažintis šioje šalyje tikrai nėra sunku, aplinkui daug lietuvių, be to, kaip ir bet kurioje kitoje šalyje, įsidarbinus pažįstamų ratas dar šiek tiek išsiplečia. Artimiausiai bendrauju su lietuviais, darbe tenka nemažai bendrauti su kitų tautybių žmonėmis.”*

Greta – *„Kiekvieno žmogaus adaptacija svečioje šalyje priklauso nuo kiekvieno žmogaus būdo, charakterio savybių, vieni žmonės gali pragyventi daugybę metų ir tebesijausti svetimi toje šalyje, o kiti, tik atvykę geba greitai susibendrauti, įsijausti į aplinką. Aš greičiausiai ir priklausau šių žmonių grupei, kadangi lengvai sugebėjau adaptuotis. Šiuo*

metu turiu nemažai lietuvių draugų, tačiau daugiausiai tenka bendrauti su britais, to reikalauja darbo vieta, taip pat čia gausu slovakų, lenkų, indų su kuriais taip pat tenka palaikyti ryšius.”

Apibendrinant išsakytas emigrantų mintis, galima teigti, jog „mokėsi kalbą - žinosi kelią“. Iš tiesų labai didelę reikšmę adaptacijoje turi kalbos mokėjimas. Juk gerai kalbėdamas angliškai galėsi užmegzti pokalbį su bet kuo, žinosi kaip paklausti, ką atsakyti, tuo pačiu plėsis ir pažįstamųjų, draugų ratas. Taip pat, žinoma, turi pats rodyti iniciatyvą, bendrauti.

Kokybinio tyrimo metu taip pat emigrantai buvo paklausti papasakoti apie jų gyvenamąją vietą: kur Jūs gyvenate, su kuo? Kaip ieškojotės gyvenamosios vietos?

Inga ir Ignas sako, jog nuomojasi kambarį name su kitais lietuviais, o nuomos pasiūlymų ieškojo skelbimuose internete.

Nijolė – *“Gyvenu londone su draugu. Būsto ieškome per lietuviškas interneto svetaines sukurtas emigrantams lietuviams. Gyvenu taip pat tarp lietuvių.”*

Valerija gyvena savo nuosavame name kartu su dukra, kadangi ji Didžiojoje Britanijoje gyvena jau nebe pirmus metus, taigi gali sau tai leisti. *“ Būsto pasiūla yra labai didelė, daug agentūrų, kurios siūlo būstą, taip pat skelbimų apstu lietuviškuose laikraščiuose, reikia tik turėti pastovų ir žinoma, gerai apmokamą darbą, kad galėtum tą namą išlaikyti, taip pat pažintys labai daug duoda. Jeigu turi agentūroje pažįstamų gali lengvai ir greitai rasti.”*

Viktorija taip pat gyvena name su kitais lietuviais, o būstą rado įdėjusi skelbimus į įvairius laikraščius.

Dovilė – *“Mes nuomojamės namą. Iš pradžių gyvenome su keliom šeimom taupymo atžvilgiu, bet tada kilo įvairių nesutarimų. Taigi nusprendėme gyventi atskirai tik sava šeima ir dabar tuo esame patenkinti. Namą radome pagal skelbimą.”*

Aida šiuo metu taip pat nuomojasi visą namą per agentūrą. *„Tačiau kai atvažiavome nuomavomės tik vieną kambarį, kadangi dviems norintiems užsidirbti žmonėms to pilnai pakanka, bet dabar susilaukėme vaikelio, tai gi vieno kambario maža, kuo toliau vis poreikiai didėja, manau ateityje pirsime ir savo nuosavą namą. Susirasti kur gyventi nėra labai sunku, kadangi kaip ir minėjau lietuvių D. Britanijoje yra labai daug, taigi skelbimų portaluose galima nesunkiai susirasti kambariuką.”*

Vilija kaip ir dauguma lietuvių pirmiausia būsto ieškojo per pažįstamus, bendradarbius. *“Norisi gyventi su tais žmonėmis, kuriuos jau bent šiek tiek pažįsti.”*

Artūras – *“ Gyvenu vienas. Rasti gyvenamąją vietą padeda draugai.”*

Justina gyvena su draugu, nuomojasi kambarį. *“Gyvenamąją vietą surado mano draugas, pora metų prieš mano atvykimą.”*

Greta – „*Kaip jau minėjau važiuavau žinodama kur važiuoju. Tik atvykusi apsigyvenau pas draugo mamą, kuri gyveno su drauge, vėliau išsinuomojom namą su draugu ir jo mama atskirai. Šiuo metu ir gyvenu su savo draugu ir jo mama.*”

Iš respondentų atsakymų galime pastebėti, jog ir būsto paieška neįsivaizduojama be draugų ar pažįstamų pagalbos. Dauguma gyvenamosios vietos ieškosi lietuviškuose laikraščiuose, skelbimuose internete, kadangi norisi gyventi kartu su tėvynainiais, su kuriais emigrantą vienija bendra kalba, bendra kultūra, taip pat bendri pomėgiai ir t.t.

3.3.Socialinių ryšių pagalba darbo paieškoje

Interviu metu emigrantams buvo pateikta keletas klausimų susijusių su darbo paieška. Taigi pažiūrėkime kaip mūsų respondentams sekėsi ieškoti darbo? Kokiais būdais ir kaip ilgai ieškojo?

Greta – *“Tik atvykusi bandžiau ieškoti darbo pati, ėjau i kavines, viešbučius, be jokių CV klausinėjau ar nereikalingi darbuotojai, tai truko dvi dienas, trečią dieną man buvo suorganizuotas pokalbis su slaugos namų direktore, kuriuose dirbo mano draugo mama.”*

Ignui taip pat darbo ieškoti ilgai nereikėjo. Jis ieškojo interneto pagalba.

Nijolė – *“Visur ėjau, skaičiau reklamas, klausiau pas pažįstamus įdarbinimo agentūrų kontaktų, taip pat nešiojau cv po dominančias įstaigas. Ieškojau darbo apie 1-2 savaites.”*

Inga darbą rado po dviejų savaitių nuo atvykimo į UK. *“Ieškojau internete, be to pažįstami pasakė poros agentūrų kontaktus, jos ir padėjo rasti darbą“.*

Valerijai darbą padėjo surasti pažįstami žmonės. Paieška truko apie du mėnesius.

Viktorija – *“Darbą susirasti nėra sunku, naudojami internetu, laikraščiais, pažintimis ir įvairių agentūrų pagalba. Agentūros siūlo minimumą todėl laikinai ten padirbėti nėra blogai kol susirandi pastovų, gerai apmokamą darbą.”*

Dovilei darbą susirasti nebuvo lengva, kadangi nemokėjo kalbos.

Aidai – atvirkščiai, su darbu pasisekė. Vos tik atvykusi į Didžiąją Britaniją trečią dieną jau pradėjo dirbti. *“Vis gi daug ką lemia pažintys. Radau darbelį, per agentūrą, kurios kontaktus davė draugo draugė. Tačiau labai didelę reikšmę turi kalbos mokėjimas, nes draugai tave gali tik nukreipti eiti tinkama kryptimi, tačiau toliau turi vadovautis savo protu. Turi mokėti kalbą, nes agentūroje dirba angliškai kalbantys asmenys, taip pat anglų kalba reikia pildyti anketa, kad darbo paieška būtų kokybiškesnė. Taip pat daug tautiečių darbą suranda skelbimuose, pvz. (Anglija.lt; Londono žinios ir pan.).“*

Vilija – *„Pirmiausia, žinoma, pasitelkiau interneto pagalbą. Atrodo skelbimų mirga, tačiau naudos iš jų nedaug, bet kartais pasiseka. Aš įsidarbinau mokykloje valyti klases, ten*

dirbo daug lietuvių, keitėmės informacija, gavau vienos agentūros telefono numerį ir per tą agentūrą įsidarbinau į reklamų gamybos fabriką. Mano manymu, geriausias būdas ieškotis darbo per pažįstamus, jau gyvenančius čia. Tačiau dauguma iš jų būna "pasikėlę" ir neturi jokie noro padėti, bet būna išimčių... Vėliau viena pažįstama paklausė gal norėčiau dirbti JD(sportinių prekių parduotuvė) parduotuvėje ir aš, žinoma, sutikau. Dabar turėsiu įrodyti ką moku, stengtis, nes prieš įsidarbinant kalbos faktiškai nemokėjau. Ten ir dirbu šiuo metu".

Artūriui prieš atvažiuojant į Didžiąją Britaniją darbą buvo suradę draugai, o šiuo metu jis dirba laikinus darbus, kuriuos taip pat gauna draugų pagalba.

Justina – *"Darbo ieškojau porą mėnesių, daugiausiai internetiniuose laikraščiuose, darbo skelbimų portaluose (gumtree, totaljobs ir pan.). Siunčiau savo CV, ėjau į pokalbius, kol pagaliau pavyko rasti darbą."*

Apibendrinant tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog visgi emigrantams darbo paieškose daugiausiai padeda jau seniau čia atvykusieji lietuviai. Jie pasidalydami savo patirtimi labai padeda vieni kitiems. Pasako kur ir į kokią darbo agentūrą kreiptis, o galbūt patys kažkur žino laisvą darbo vietą. Iš tiesų įdarbinimo agentūrų vaidmuo yra labai didelis, jos tikrai padeda atvykėliams susirasti darbus. Taip pat daug pagelbsti įvairūs internetiniai skelbimų portalai. Jeigu mokėsi kalbą, kuri kaip žinome yra labai svarbus rodiklis, yra labai didelė galimybė susirasti gerai apmokamą darbą net ir pačių anglų kompanijose.

Tačiau yra ir tokių, kuriems darbo paieškose niekas nepadėjo, pvz., Justina teigia, jog nėra niekam skolinga, nes darbą susirado pati. Žinoma, belieka tik mokėti gerai anglų kalbą ir visi keliai atviri.

Aidai taip pat nieks nepadėjo, kaip ji sako "už rankutės nevedžiojo". – *"Mane nukreipė, kaip jau minėjau tinkama linkme, draugo draugė davė daug agentūrų numerių, kurioms turėjau skambintis, tartis dėl susitikimų pati. Agentūrų yra nemažai ir jos tikrai gelbėja darbo paieškose. Kiekvieną dieną peržvelgdavau skelbimus laikraščiuose. Svarbu nenuleisti rankų. Ir dar žinoma labai svarbu artimųjų parama, kad tiesiog nuramintų, pasakytų, jog viskas bus gerai."*

Dabar pažiūrėkime ką respondentai atsakė paklausti kokia pagalba jiems buvo svarbesnė ieškant darbo užsienyje: ryšiai su giminaičiais ir draugais ar įdarbinimo institucijų pagalba? Kaip manote, ar dauguma žmonių patys aktyviai ieško darbo ar tikisi ir laukia, kol jiems darbą padės surasti ar pasiūlys institucija, draugai, giminės? Juk ne visi žmonės emigruoja su ketinimu dirbti, pasitaiko ir tokių, kurie užsiregistruoja Job Centruose (Darbo birža) ir laukia kol pradės mokėti pinigus arba jiems pasiūlys kokį lengvą darbelį.

Inga – *“Svarbiausia yra noras ir siekis pačiam intensyviai ieškotis darbo, siuntinėti CV į visas norimas darbo vietas, giminės ir agentūros turėtų būti tik kaip papildomas variantas, kadangi mokant anglų kalbą laisvai galima rasti darbą ir be agentūrų pagalbos. Žmonių yra įvairių, vieni sėdi ir laukia, kol pateiks darbą ant lėkštutės, kiti patys stengiasi ieškoti.”*

Ignui ryšiai nebuvo svarbūs, kadangi darbą susirado pats be niekieno pagalbos.

Nijolė mano, jog pirmoje vietoje beieškant darbo yra pasitikėjimas savimi, toliau pažintys, bei įdarbinimo agentūros. *“Dauguma mano sutiktų žmonių tik aimanuoja ir tikisi kol darbas suras juos, o patys nieko nedaro dėl to, būna sudėtinga jį surasti, arba jau turimą darbą pakeisti į geresnį.”*

Valerijos manymu, beieškant darbo 90 proc. lemia pažįstamų pagalba.

Viktorija mano, jog tik atvažiavus, kol dar nieko nežinai, reikalinga draugų, giminių ar šiaip pažinčių pagalba: – *“Tačiau laikui bėgant, apsipratus svečioje šalyje ir viską sužinojus manau patys emigrantai ieškosi ir lenda į įvairius darbus. Nėra taip, kad tik draugai gali padėti su darbais.”*

Emigrantė Dovilė mano, kad bet koku atveju reikia pačiam stengtis ir tikrai pasiseks. – *“Tiesiog čia yra laimės dalykas, vieniems tik atvažiavus pavyksta susirasti darbą, kiti jo ieško labai ilgai visais įmanomais būdais.”*

Aida taip pat mano, jog kaip greitai jis ras darbą priklauso nuo paties žmogaus. – *“Jeigu žmogus atvažiavo dirbti ir užsidirbti tai jis dirbs bet kokį darbą, ieškos tol kol ras ir nelauks kol jokia institucija jam kažką pasiūlys. Nes šiuo metu yra atvažiavę labai daug žmonių, kurie tingi dirbti, o gyvena iš pašalpų, realiai ta pašalpa nėra didelė, tačiau tik egzistavimui to pakanka ir dirbt eit nereikia. Manau, bet kokia pagalba emigrantui yra labai vertinga, tiek draugų, giminių, tiek ir įvairių institucijų: Job Centre (vadinamoji darbo birža), agentūrų.”*

Vilija – *“Mano nuomone, visų svarbiausia yra kalba, taip pat turėti giminių, draugų, kurie čia gyvena ilgesnį laiką, nes jie gali patarti, padėti, žinoma, tavo paties noras dirbti, ieškotis darbo visais įmanomais būdais, nes be paties tavęs niekas šito nepadarys, darbo nesuras.”*

Artūras atsakė, jog darbą susirado per draugus, kadangi jis turi labai daug draugų, iš kurių dauguma taip pat emigrantai.

Justina - *“Manau, kad padedant pažįstamiems ar giminaičiams yra daug lengviau įsikurti bei gauti darbą. Nemokantiems anglų kalbos tokia pagalba ypač reikalinga, nes jie paprastai nedrįsta patys kreiptis į įdarbinimo įstaigas. Kaip aktyviai žmogus ieško darbo turbūt priklauso tik nuo jo paties, bet esu tikra, jog yra ir tokių, kurie laukia pagalbos iš draugų, patys net nebandydami kreiptis į minėtas institucijas.”*

Greta, priešingai teigia, jog bijotų pasitikėti įdarbinimo įstaigomis. (Jai darbą surado draugo mama). – “ *Pirmenybę teikiu giminaičių ir draugų teikiamais pasiūlymais. Kaip jau minėjau yra įvairių žmonių, vieni aktyviai ieško be niekieno pagalbos, o kiti tikisi gauti darbą "ant lekštutės". Žinant kokia situacija šiuo metu yra Lietuvoje, drįsčiau teigti, kad šiuo metu lietuviai linkę aktyviau ieškoti gerų darbo pasiūlymų.*”

Informantai iš savo patirties atsakė, jog pačių noras susirasti darbą ir dirbti yra visų svarbiausias dalykas, nes pavyzdžiui, kas iš to jeigu tau darbą pasiūlys institucija ar suras darbą draugai, giminės, pažįstami žmonės, o tu neisi dirbti, nerodysi jokios iniciatyvos, nesistengsi - tuomet nieko neišeis. Vienintelė išeitis belieka tik pačiam stengtis. Tokių, kurie nieko nemoka, nesistengia, neieško yra nemažai, tačiau galbūt jiems tas yra priimtina, darbdavys pamatęs abejingumą darbui geriau atiduos jį tam, kuris jo vertas. Taigi antroji hipotezė - *Tikėtina, kad ne visuomet sėkmingos darbo paieškos rezultatas priklauso tik nuo socialinių ryšių t.y. draugų, giminių, pažįstamų ar institucijų pagalbos; labai didelę reikšmę turi paties žmogaus noras bei įdėtos pastangos sėkmingai susirasti darbą – pasitvirtino.*

3.4. Lietuvoje įgyto aukštojo išsilavinimo vertinimas emigravus į Didžiąją Britaniją

Dabar paklausime respondentų: ką jie dirba ir ar savo darbu patenkinti? Kadangi dauguma išvykstančiųjų yra jauni asmenys tik pabaigę viduriniąsias ar aukštąsias mokyklas, taigi ar turi kokios nors reikšmės jų Lietuvoje įgytas išsilavinimas čia, Didžiojoje Britanijoje?

Nijolė – buhalterinės kompanijos konsultantė. – “ *Turiu pedagoginį išsilavinimą, todėl žinias stengiuosi pritaikyti darbo srityje mokydama žmones įvairių dalykų, tačiau tiesioginės prasmės darbui išsilavinimas turi ne daug. Esu labai patenkinta dabartiniu savo darbu.*”

Inga – padavėja. – “*Iš pradžių dirbau fabrike, bet kadangi darbas buvo nepastovus, o norėjosi nuolatinio, todėl intensyviai ieškojau ir radau darbą kavinėje. Antrojo darbo sąlygos tenkino. Įgytas išsilavinimas nebuvo svarbus, kadangi pretendavau į visai kitos srities, daug paprastesnius darbus.*”

Ignas ir Valerija dirba valymo darbus. Nėra visiškai patenkinti savo esama darbo pozicija. Išsilavinimo darbe nepritaiko, tačiau teigia, jog nemokant gerai kalbos, nieko geriau rasti nepavyko.

Viktorija sako, jog Lietuvoje įgytas išsilavinimas čia niekam neįdomus, jis tiesiog neturi jokios vertės. – “*Dauguma emigrantų juos čia padirbinėja. Savo darbu esu labai patenkinta be to, turiu galimybę tobulėti bei būti pakelta pareigose. Dirbu logistikos centre. Esu vienintelė moteris beveik su 100 vyrų. Mano darbas vadinasi : “kelių planavimo specialisto sekretorė – asistentė.”*”

Dovilė – *“Šiuo metu dirbu greito maisto kavinėje, savo darbu esu patenkinta, juk svarbiausia dirbti. Lietuvoje įgytas išsilavinimas nėra reikalingas, nes čia visai kitokie mokslo reikalavimai, sunku būtų pritaikyti.”*

Aida – *“Dirbu kavinėje, kad dirbsiu tokį darbą anksčiau net nebūčiau pagalvojusi. Neesu patenkinta, juk žmogui norisi vis kažko geriau.”* Aida taip pat kaip ir kiti emigrantai teigia, jog jos Lietuvoje pabaigtas aukštasis mokslas ir įgytas universitetinis magistratūros išsilavinimas čia neteko jokios reikšmės. *„Norint gauti gerai apmokamą darbą reikia mokytis čia. Rimtai svarstau tokią galimybę, nes norisi normalaus darbo, norisi būti ne tik stalų valytoja, bet ir kažkuo daugiau.“*

Vilijai ir Justinai taip pat mokslo žinios, kurias įgijo Lietuvoje nepravertė. Vilija dirba sportinių prekių parduotuvėje – konsultante.

Justina – *“Dirbu kvėpalų pardavėja-konsultante, todėl lietuvių filologijos ir reklamos bakalauro laipsnis iki šiol nepravertė, greičiausiai ir nepravės. Savo darbu esu patenkinta. Daug bendrauju su žmonėmis, tai man labai patinka.“*

Emigrantė Greta, kol kas dar yra tik studentė, todėl jai sunku pasakyti ar išsilavinimas, kurį įgis jai pravers ir kaip jį vertins būsimas darbdavys. *“ Šiuo metu dirbu privačiuose slaugos namuose, esu virtuvės asistentė. Dėl šio darbo pozicijos manęs nereikalavo jokių išsilavinimą patvirtinančių dokumentų. Tačiau norėdama gauti geriau apmokamą darbą, ar užimti geresnes pareigas, savo išsilavinimą turečiau kažkaip įrodyti ir visai nesvarbu ar tai būtų Lietuvoje ar Didžiojoje Britanijoje.”*

Apibendrinus visų emigrantų išsakytas mintis, tapo aišku jog išsilavinimas, įgytas tėvynėje, čia atvažiavus turi mažai reikšmės. Norint gauti gerai apmokamą darbą yra būtina mokytis čia. Kadangi daugumos valytojo darbas jau nebetenkina, tokį darbą dirba dažniausiai neseniai emigravusieji. Norint tobulėti, pirmiausia, žinoma, reikia pradėti mokytis kalbą, nes kalba yra visa ko pagrindas, o vėliau pasirinkus specialybę stoti į universitetą. Taigi galime teigti, jog trečioji hipotezė - *Tikėtina, jog emigravus į Didžiąją Britaniją, Lietuvoje įgytas išsilavinimas netenka vertės, t.y. norint rasti geriau apmokamą darbą bei profesiskai tobulėti reikia mokytis svečioje šalyje – pasitvirtino.*

Emigrantų teiravausi apie jų planus sugrįžti į Lietuvą. Kada tai ketinate padaryti? Pažiūrėkime ką jie atsakė į tai.

Justina – *“Kaip ir daugelis emigravusių, į Lietuvą grįžti tikrai planuoju, tačiau kada tam pasiruošiu dar nežinau. Norisi šiek tiek daugiau nuveikti bei pasiekti šioje šalyje.“*

Inga išvykti iš Didžiosios Britanijos kol kas neketina. – *“Turiu darbą, kuris patinka, taip pat tikiuosi karjeros galimybių, nors atlyginimas kol kas nėra didelis.”*

Ignas ir Artūras savo ateities planų atskleisti nenorėjo.

Nijolė – *“Taip planuoju, tik nežinau kaip greitai tai bus. Kol kas ši šalis man yra galimybių kraštas, tiek karjeros srityje, tiek socialinių garantijų atžvilgiu. Duotos visos galimybės dirbti užsidirbti, mokėti mokesčius ir už tai jaustis saugiam šioje šalyje. Todėl negaliu atsakyti apie grįžimą į gimtuosius namus, kada tai bus.”*

Valerija sugrįžti taip pat ketina, tačiau nežino kada tai bus. – *“Planų neturiu, nes gyvenu šia diena, nežinau kas bus rytoj.”*

Viktorija į Lietuvą sugrįžti neketina. – *“Šiuo metu grįžti į Lietuvą neplanuoju. Kol nepasikeis Lietuvos valdžios klerkų požiūris į darbą, atlyginimus ir mokamus mokesčius. Turbūt Lietuva yra vienintelė šalis pasaulyje kur atlygimai mažesni negu išlaidos.”*

Dovilė – *“Kol kas grįžti į Lietuvą planų nėra, nes šiuo metu Lietuvoje pragyvenimas neįmanomas, visi tik žiūri kaip daugiau pinigų išlupti iš vargšo žmogelio.”*

Aida – *“Šiuo metu kaip tiksliai bus, atsakyti į šį klausimą negaliu, bet planas, jog kažkada visvien sugrįšime į tėvynę yra.”*

Vilija taip pat planuoja sugrįžti, tik nežino kada tai tiksliai įvyks. – *“Trumpam grįšiu per atostogas, bet nežinau ką veikti grįžus, dirbti tik pardavėja už minimalų atlyginimą, kuriuo neužtenka už paslaugas sumokėti? Čia bent jau tikiuosi užsidirbti senatvės pensiją.”*

Greta – *“Nuo pat atvažiavimo į UK svajoju grįžti namo... Praėjo jau beveik dveji metai ir mano svajonė tik stiprėja, nors visi sako, kad ir sugrįžus į namus, vėl parskubėsiu į UK, tačiau aš labai noriu tikėti, kad netolimoje ateityje užsidirbsiu pakankamai pinigų, kad galėsiu grįžti namo ir kurti kažkokį verslą. Juk visur gerai, bet namuose geriausia...”*

Išanalizavus visų emigrantų atsakymus, tapo visiškai aišku, jog kiekvieno emigranto širdyje dar rusena maža liepsnelė su viltimi grįžti. Visi priešastimi įvardija prastą ekonominę situaciją, taigi palūkėsime kol Lietuva šiek tiek atsigaus ir lauksime visų sugrįžtančiųjų, juk namuose geriausia.

3.5. Požiūris į emigrantą iš darbdavio pozicijos informantų vertinimu

Kokybinio tyrimo metu, siekiant išsiaiškinti, kokie emigrantų santykiai su darbdaviais, kaip šie vertina emigrantus, jų buvo pasiteirauta, su koku požiūriu į Jus kaip į emigrantą susiduriate darbovietėje? Kaip darbdavys Jus vertina? Panagrinėkime informantų atsakymus.

Inga – *“Kadangi mano bendradarbiai ir pats darbdavys nebuvo britai, o emigrantai, tad mano situacija jiems atrodė suprantama. Šiaip apie emigrantus is Lietuvos atsiliepinimai taip pat buvo geri.”*

Ignas ir Nijolė atsakė, jog juos darbdaviai vertina taip pat labai palankiai. Nijolė – *“Kadangi firmoje dirba daug tokių pačių emigrantų kaip ir aš, jie mane vertina gan gerai ir jų požiūris yra labai pozityvus mano atžvilgiu.”*

Valerija – *“Darbovietėje manimi labai patenkinti, kadangi kad ir kokį darbą bedirbčiau, aš dirbu labai atsakingai.”*

Viktorija – *“Mano darbdaviai ir dauguma bendradarbių yra britai. Mus visus sieja puikūs santykiai, esame draugiškas kolektyvas. Jokios diskriminacijos ir nuvertinimo darbe nejaučiu. Dirbu su labai tolerantiškais ir išsilavinusiais žmonėmis.”*

Dovilė mano, jog vertinimas labia priklauso ir nuo paties darbuotojo, koks jo santykis su darbdaviu. *“Kaip tu bendrausi, taip ir su tavimi bendraus, jei gerai dirbsi tai bus ir įvertintas gerai. Mano darbdaviai pasitaikė tikrai visi labia geri ir tolerantiški.”*

Aida – *“Visiškai natūraliai vertina darbdavys, nėra jokios diskriminacijos, galbūt dar ir dėl to, jog pats darbo vadovas, bei visas kitas personalas taip pat yra emigrantai. Dirbu su labai daug emigrantų iš Šri Lankos, Turkijos, Ispanijos, taip pat Lenkijos.”*

Vilija taip pat iš darbdavio jokios diskriminacijos nepajuto. *“Na, o dirbdama su lietuviais fabrike, pastebėjau labai negražių dalykų bendravime tarp lietuvių. Dar savo gyvenime nebuvau sutikusi tokių nedraugiškų, priešiška nusiteikusių pavydžių žmonių, tačiau būna ir išimčių, kartais lietuviai ir padeda vieni kitiems...”*

Justina dirba draugiškoje, malonioje aplinkoje kartu su kitais emigrantais iš skirtingo pasaulio šalių. – *“Nesijaučiu neįvertinta ar vertinama neigiamai dėl to, jog esu iš kitos šalies.”*

Greta – *„Kad ir kiek kartų bendradarbiai ir darbdavys kartotų, kad emigrantų nediskriminuoja, tačiau tai labai aiškiai matoma, jaučiama ir tai ne mano vienos nuomonė. Kai kuriais aspektais, mes visada tikriausiai būsim vertinami tik kaip emigrantai, pvz. atlyginimo dydžiu, teisių ir laisvių atžvilgiu ir t.t.”*

Išanalizavus respondentų atsakymus, galime pasakyti, jog apie lietuvi emigrantą beveik visi darbdaviai yra susidarę gerą nuomonę, kadangi lietuviai dirba labai stropiai ir atsakingai už ganėtinai mažą minimalų atlyginimą, nors lyginant su Lietuvos vidutiniu mėnesiniu atlyginimu, čia uždirbami žymiai didesni pinigai ir emigrantas supranta, jog stengtis verta. O apie pačius britus, kaip darbuotojus, sklinda kalbos, jog jie dirbti tingi, tačiau yra visokių ir lietuvių. Vieni čia atvažiavę dirbti, antri vogti, kiti vėl su savais ketinimais. Iš tikrųjų, kaip save užsirekomenduosi, taip tave ir vertins. Taigi ketvirtoji hipotezė - *Tikėtina, kad Didžiosios Britanijos darbdaviai emigrantus iš Lietuvos vertina teigiamai, kadangi dažnas*

lietuvis dirba daug geriau negu vietiniai gyventojai; tai daro teigiamą poveikį ieškant darbo
– pasitvirtino.

IŠVADOS

1. Socialiniai ryšiai atlieka labai didelį vaidmenį svečioje šalyje. Ypač jie svarbūs emigracijoje. Tik atvykusiam į kitą šalį žmogui yra labai sunku adaptuotis, reikalingas tam tikras palaikymas, nesvarbu ar tai draugo, ar tam tikrų institucijų. Tai sąlygoja geresnio būsto susiradimui pagalbą ištikus nesėkmei. Bendraujant su draugais, draugų draugais ar pažįstamais gali atsirasti didesnė galimybė susirasti geresnį darbą užsienyje.
2. Iš mūsų atlikto tyrimo matyti, jog gyventojų emigraciją pirmiausia sąlygoja ekonominės priežastys, tarp kurių ryškiausias nedarbas ir pajamų bei gyvenimo lygio skirtumas. Tyrimo metu informantai emigracijos priežastis įvardijo panašiai. Visus skatino išvykti noras susirasti gerai apmokamą darbą, užsidirbti, kadangi Lietuvoje šiuo metu jaunam žmogui tai padaryti yra labai sunku. Taigi galima teigti, jog pirmoji iškelta hipotezė - *Tikėtina, kad pagrindinė emigracijos iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją priežastis yra ekonominė, t.y. siekimas finacinės ir materialinės gerovės* – pasitvirtino.
3. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog kiekvienas išvykstantysis į kitą šalį susiduria su būtinybe įsilieti į naują visuomenę, taip pat ir pažinti naująją kultūrą. Adaptuotis kitoje šalyje labai padeda asmenybiniai žmogaus ypatumai, jo lūkesčiai, motyvacija, susijusi su migracija, gyvenimo patirtis, taip pat žinios apie naująją kultūrą bei sugebėjimas užmegzti naujus ryšius su vietiniais gyventojais. Apibendrinus emigrantų atsakymus tapo aišku, kad adaptuotis Didžiojoje Britanijoje sunkiau yra tiems, kurių prastos anglų kalbos žinios bei tiems, kurie neturi socialinio palaikymo.
4. Tyrimo metu išaiškėjo, jog antroji hipotezė - *Tikėtina, kad ne visuomet sėkmingos darbo paieškos rezultatas priklauso tik nuo socialinių ryšių t.y. draugų, giminių, pažįstamų ar institucijų pagalbos; labai didelę reikšmę turi paties žmogaus noras bei įdėtos pastangos sėkmingai susirasti darbą* – pasitvirtino. Norint susirasti darbą svetur labai svarbu yra socialiniai ryšiai. Labai svarbu jau įsikūrusiųjų Didžiojoje Britanijoje artimųjų, draugų, giminių ar tiesiog pažįstamųjų palaikymas, kadangi jie gali nukreipti teisinga linkme, pvz., kur ieškoti būsto ar tiesiog duoti darbo agentūrų kontaktus. Tačiau nieko nėra svarbiau už paties norą, turi pats dėti pastangas, kad tau pasisektų.
5. Tyrimo duomenys rodo, jog atvykusių emigrantų darbo pobūdis neatitinka jų išsilavinimo, įgyto Lietuvoje ir jie nesą patenkinti savo darbo pareigomis. Darbdaviai neatsižvelgia, informantų nuomone, jiems tiesiog neįdomu, tai kokią specialybę įgijai savo šalyje. Dažnai emigrantai pretenduoja į daug žemesnes darbo vietas, negu nurodyta jų studijų baigimo atestatuose. Norintys gauti geriau apmokamą darbą turi

įrodyti darbdaviui ko jie esa verti ar tiesiog įgyti naują specialybę. Taigi trečioji hipotezė - *Tikėtina, jog emigravus į Didžiąją Britaniją, Lietuvoje įgytas išsilavinimas netenka vertės, t.y. norint rasti geriau apmokamą darbą bei profesiskai tobulėti reikia mokytis svečioje šalyje* – pasitvirtino.

6. Tyrimo duomenų analizė parodė, jog lietuvius emigrantus, informantų nuomone, darbdaviai vertina teigiamai. Kadangi tik lietuvis gali dirbti taip sunkiai ir už mažą atlyginimą. Dauguma Didžiosios Britanijos piliečių nori lengvo ir gerai apmokamo darbo. Taigi sunkų darbą fabrikuose, statybose, gamyklose tenka dirbti lietuviams, kadangi kad ir tokį darbą dirbdami žino, jog uždirbs daugiau negu Lietuvoje. Taigi, ketvirtoji iškelta hipotezė - *Tikėtina, kad Didžiosios Britanijos darbdaviai emigrantus iš Lietuvos vertina teigiamai, kadangi dažnas lietuvis dirba daug geriau negu vietiniai gyventojai; tai daro teigiamą poveikį ieškant darbo* – pasitvirtino.
7. Atlikus tyrimą tapo aišku, jog nė vienas iš apklaustųjų emigrantų kol kas į tėvynę sugrįžti neketina, tačiau įvardija tai kaip ateities planus. Beveik visi emigrantai, kurie dalyvavo apklausoje teigė, jog į tėvynę negrįš tol, kol nepasikeis t. y. nepagerės Lietuvos ekonominė ir politinė situacija. Kiekvienas ieško savo kelio į sėkmę, vieniems atrodo geriau likti ir iš visų jėgų stengtis pragyventi bei tenkintis minimalia mėnesine alga savo tėvynėje, tačiau yra tokių, kuriems minimalių gyvenimo sąlygų neužtenka, kurie nori kažko pasiekti, kažką turėti ir galų gale ateityje turėti ką pasiūlyti savo vaikams, todėl ir emigruoja, nes nori surasti savo vietą po saule...

SANTRAUKA

Darbo tema: Socialinių ryšių vaidmuo emigracijoje ieškant darbo.

Problema. Lietuvos gyventojų emigracija laikoma viena rimčiausių grėsmių šalies demografinėi raidai, ūkio augimui ir kultūrinio savitumo išsaugojimui. Viena iš emigracijos priežasčių glūdi Lietuvos gyventojų nepasitenkinime savo pilietiniu statusu bei esama ekonomine bei politine situacija. Žmogus dirba tam, kad užtikrintų šeimos materialinę gerovę. Lietuvos ekonominė ir darbo rinkos situacija šiuo metu yra tokia, kad žemą kvalifikaciją turintis asmuo negali išmaitinti šeimos, o aukštą kvalifikaciją turintys nesugeba patenkinti šeimos poreikių. Emigracijoje labai svarbus yra socialinių ryšių vaidmuo. Tik bendraujant su draugais, draugų draugais ar pažįstamais gali atsirasti didesnė galimybė susirasti geresnį darbą užsienyje taip patgalima lengviau adaptuotis.

Šio **darbo tikslas:** ištirti, kaip emigrantų turimi socialiniai ryšiai įtakoja jų darbo paieškas Didžiojoje Britanijoje.

Darbo hipotezės:

1. Tikėtina, kad pagrindinė emigracijos iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją priežastis yra ekonominė, t.y. siekimas finansinės ir materialinės gerovės.
2. Tikėtina, kad ne visuomet sėkmingos darbo paieškos rezultatas priklauso tik nuo socialinių ryšių t.y. draugų, giminių, pažįstamų ar institucijų pagalbos; labai didelę reikšmę turi paties žmogaus noras bei įdėtos pastangos sėkmingai susirasti darbą.
3. Tikėtina, jog emigravus į Didžiąją Britaniją, Lietuvoje įgytas išsilavinimas netenka vertės, t.y. norint rasti geriau apmokamą darbą bei profesiskai tobulėti reikia mokytis svečioje šalyje.
4. Tikėtina, kad Didžiosios Britanijos darbdaviai emigrantus iš Lietuvos vertina teigiamai, kadangi dažnas lietuvis dirba daug geriau negu pats anglas; tai daro teigiamą poveikį ieškant darbo.

Darbo metodai: mokslinės literatūros analizė, interviu su emigrantais iš Lietuvos.

Darbo išvados:

- Iš mūsų atlikto tyrimo galime spręsti, jog gyventojų migraciją pirmiausia sąlygoja ekonominės priežastys, tarp kurių ryškiausias nedarbas ir pajamų bei gyvenimo lygio skirtumas. Tyrimo metu informantai emigracijos priežastis įvardijo panašiai. Visus išvykti skatino noras susirasti gerai apmokamą darbą, užsidirbti, kadangi Lietuvoje šiuo metu jaunam žmogui tai padaryti yra labai sunku. Taigi, galima teigti, jog pirmoji iškelta hipotezė -

Tikėtina, kad pagrindinė emigracijos iš Lietuvos į Didžiąją Britaniją priežastis yra ekonominė, t.y. siekimas finacinės ir materialinės gerovės – pasitvirtino.

- Tyrimo metu išaiškėjo, jog antroji hipotezė - *Tikėtina, kad ne visuomet sėkmingos darbo paieškos rezultatas priklauso tik nuo socialinių ryšių t.y. draugų, giminių, pažįstamų ar institucijų pagalbos; labai didelę reikšmę turi paties žmogaus noras bei įdėtos pastangos sėkmingai susirasti darbą – pasitvirtino.* Norint susirasti darbą svetur labai svarbu yra socialiniai ryšiai. Labai svarbu jau įsikūrusių Didžiojoje Britanijoje artimųjų, draugų, giminių ar tiesiog pažįstamųjų palaikymas, kadangi jie gali nukreipti teisinga linkme, pvz., kur ieškoti būsto ar tiesiog pasiūlyti darbo agentūrų kontaktus. Tačiau nieko nėra svarbiau už paties norą, turi pats dėti pastangas, kad tau pasisektų.

- Tyrimo duomenys rodo, jog daugumos atvykusių emigrantų darbo pobūdis neatitinka jų išsilavinimo, įgyto Lietuvoje ir dauguma neesą patenkinti savo darbo pareigomis. Darbdaviai neatsižvelgia, jiems tiesiog neįdomu, tai kokią specialybę įgijai savo šalyje. Dažnai emigrantai pretenduoja į daug žemesnes darbo vietas, negu nurodyta jų studijų baigimo atestatuose. Norintys gauti geriau apmokamą darbą turi įrodyti darbdaviui, ko jie esą verti ar tiesiog įgyti naują specialybę čia. Taigi trečioji hipotezė - *Tikėtina, jog emigravus į Didžiąją Britaniją, Lietuvoje įgytas išsilavinimas netenka vertės, t.y. norint rasti geriau apmokamą darbą bei profesiskai tobulėti reikia mokytis svečioje šalyje – pasitvirtino.*

- Tyrimo duomenų analizė parodė, jog lietuvius emigrantus darbdaviai vertina teigiamai. Kadangi tik lietuvis gali dirbti taip sunkiai ir už mažą atlyginimą. Dauguma Didžiosios Britanijos piliečių nori lengvo ir gerai apmokamo darbo. Taigi sunkų darbą fabrikuose, statybose, gamyklose tenka dirbti lietuviams, kadangi kad ir tokį darbą dirbdami žino, jog uždirbs daugiau negu Lietuvoje. Taigi, ketvirtoji iškelta hipotezė - *Tikėtina, kad Didžiosios Britanijos darbdaviai emigrantus iš Lietuvos vertina teigiamai, kadangi dažnas lietuvis dirba daug geriau negu vietiniai gyventojai; tai daro teigiamą poveikį ieškant darbo – pasitvirtino.*

- Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog kiekvienas išvykstantysis į kitą šalį susiduria su būtinybe įsilieti į naują visuomenę ir taipogi pažinti naująją kultūrą. Adaptuotis kitoje šalyje labai padeda asmenybiniai žmogaus ypatumai, jo lūkesčiai, motyvacija, susijusi su migracija, gyvenimo patirtis, taip pat žinios apie naująją kultūrą bei sugebėjimas užmegzti naujus ryšius su vietiniais gyventojais. Apibendrinus emigrantų atsakymus tapo aišku, kad adaptuotis Didžiojoje Britanijoje sunkiau yra tiems, kurių prastos anglų kalbos žinios bei tiems, kurie neturi socialinio palaikymo.

- Atlikus tyrimą tapo aišku, jog nė vienas iš apklaustųjų emigrantų kol kas į tėvynę sugrįžti neketina, tačiau įvardija tai kaip ateities planus. Beveik visi emigrantai, kurie dalyvavo apklausoje teigė, jog į tėvynę negrįš tol, kol nepasikeis t. y. nepagerės Lietuvos ekonominė ir politinė situacija. Kiekvienas ieško savo kelio į sėkmę, vieniems atrodo geriau likti ir iš visų jėgų stengtis pragyventi bei tenkintis minimalia mėnesine alga savo tėvynėje, tačiau yra tokių, kuriems minimalių gyvenimo sąlygų neužtenka, kurie nori kažko pasiekti, kažką turėti ir galų gale ateityje turėti ką pasiūlyti savo vaikams, todėl ir emigruoja, nes nori surasti savo vietą po saule..

Raktiniai žodžiai:emigracija, emigrantas, socialiniai ryšiai, socialinis kapitalas, tarpasmeniai ryšiai, institucionalizuoti ryšiai.

SUMMARY

Thesis: The role of social relations of emigration in Great Britain to find work.

Problem: Lithuanian migration of the population is considered one of the most serious threats to the country's demographic development, economic growth and preservation of cultural identity. Nowadays, emigration is one of the most pressing social problems. One of the causes of emigration lies in the Lithuanian population not being content with their civil status and the current economic and political situation. Data on the number of emigrants is constantly changing, it is not always accurate and the reasons for migration are not stable and detailed analysis is insufficient. Many work for the family wealth. Lithuania's economic and labour market situation is now such that a low-qualified person cannot feed a family, and even a highly qualified person fails to meet family needs. Emigration is a very important role in social relations. Just communicating with friends, friends of friends or acquaintances may be an increased possibility of finding a better job abroad and can be easily adopted.

The aim of this work is to analyse how immigrants affect the existing social relations in their search for employment in Great Britain.

Hypothesis:

1. It is likely that the main migration from Lithuania to Great Britain is for economic reasons and the cost of living and pursuit of wealth.

2. It is likely that it is not always a lucky job search result, as it may depend only on the social networking for example friends, relatives, acquaintances or institutional support, it is important that humans with the same desire and efforts can find jobs successfully. It is likely that migration to Great Britain loses the value of Lithuanian educational attainment, in order to improve, and find a better paid job they need to study here.

3. It is likely that emigrating to Great Britain, Lithuanians lose the value of their educational attainment in order to improve and find a better paid job, they need to learn here – was confirmed.

4. It is likely that British employers react positively to Lithuanian immigrants as they are prepared to work much longer hours and harder than the English people have negotiated.

Research methods: literature analysis, interviews with emigrants.

The conclusions:

• In our study it shows that the first migration of the population is for economic reasons, among which the most striking is unemployment and income and living standards. The study informants identified emigration as being driven by a desire to leave to find well-paid work, because in Lithuania, it is difficult to find a job for anyone. So we can say that the first hypothesis is-

Main migration from Lithuania to Great Britain causes is economic. The cost of living and the pursuit of material wealth has been confirmed.

- The study revealed that the second hypothesis - not always a successful job search result depends only on the social networking for example, friends, relatives, acquaintances or institutional support, it is important that the same human desire and efforts are used to find a successful conclusion. To find a job abroad is a very important social relationship. It is important to have established in UK relatives, friends, relatives or just people who you know for support, because they can target the right direction. For example, people know where to look for housing or they know where to find employment agencies that help us to find jobs. However, nothing is more important than the desire to succeed.

- The data shows that the majority of immigrants with a skill or trade found that the education levels acquired in Lithuania – do not match British requirements. Unfortunately, employers are not interested, what speciality employees have gained in their own countries. Often, many immigrants aspiring to jobs in lower level than their graduation certificates. Those who want to get a better paid job, they need to prove to their employer that they are worthy or simply acquire a new speciality. Thus, the third hypothesis – emigrating to Great Britain, Lithuanians, lose the value of their educational attainment in order to improve and find a better paid job they need to learn here - was confirmed.

- Analysis of the data showed that Lithuanian employees work long hours for little pay. In England the working week is shorter and the pay higher. Therefore, the fourth hypothesis - English employers are keen to employ Lithuanians who are prepared to work more hours for less pay than the English worker - has proved.

- The survey also found that each immigrant is confronted with the need to integrate into a new society, as well as learn a new culture. To adapt to another country, contributes significantly to the peculiarities of human personality, his expectations, motivation, related to migration, life experiences, as well as knowledge about a new culture and the ability to make new contacts with the locals. Summarizing the responses of emigrants, it became clear that to adapt to the UK is difficult for those with poor English language skills and those without social support.

- Following an investigation, it became clear that none of the interviewed migrants has any intention to return to their homeland, but identifies it as their future plans. Nearly all the immigrants who participated in the survey said they will not return home, for example, until the economic and political situation changes in Lithuania. Anyone looking for their path to success, one looks better to stay and make every effort to live and settle for the minimum

monthly wage in their home countries, but there are those for which the minimum living conditions is not enough, who want to achieve something, have something in the future and eventually be able to offer their children, so he emigrates because he wants to find his place in the sun..

Key words: immigration, immigrant, social relationships, social capital, interpersonal relations, the institutionalization of relations.

LITERATŪRA

1. A. de Sent-Egziuperi. Žemė – žmonių planeta. Vilnius, 1992.
2. Bourdieu P., Wacquant J. D. Įvadas į refleksyviają sociologiją. Vilnius: Baltos lankos, 2003.
3. Claridge T. A. Comprehensive Resource on Social Capital and Its Research. Prieiga per Internetą: <<http://www.gnudung.com/literature/evolution.html>>.
4. Fadejeva J. Užsienio studentų adaptacija Lietuvos visuomenėje: sociologinė analizė (VPU atvejis). Magistro darbas. Vilnius, 2010.
5. Demografijos metraštis 2004. Statistikos departamentas. Vilnius, 2005.
6. Donath J, Boyd D. Public displays of connection// BT Technology Journal, Vol. 22, No. 4. (October 2004), p. 71-82.Prieiga per internetą: <smg.media.mit.edu/papers/Donath/PublicDisplays.pdf>.
7. Ellison N., Lampe C. and Steinfield C. Spatially Bounded Online Social Networks and Social Capital: The Role of Facebook. – Paper to be presented at the Annual Conference of the International Communication Association, June 19-23, 2006 in Dresden, German. Prieiga per internetą: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.85.5541&rep=rep1&type=pdf>>.
8. Emigracija ir imigracija. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.
9. Harshaw H. W., Tindall D. B. Social structure, identities, and values: A network approach to understanding people's relationships to forests// Journal of Leisure Research, 2005, Vol. 35, No. 4.
10. Globalizacija: taikos kultūra, žinių visuomenė, tolerancija. Vilnius, 2003.
11. Glosienė A., Petuchovaitė R., Padagaitė G. Biblioteka kaip „trečioji vieta// Informacijos mokslai, 2006, t. 39. Prieiga per Internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/39/32-52.pdf
12. Operationalizing Bourdieu on Capitals: A Discussion on „The Construction of the Object“.Prieiga internetu: <http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/documents/WP7_000.pdf>.
13. Kazlauskienė A. Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis. Kaunas, 2006.

14. Kazlauskienė A. Socialinis kapitalas ir darbo jėgos migracija// *Ekonomika ir vadyba* - 2003: tarptautinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 2003.
15. Kazlauskienė A. Tarptautinė darbo jėgos migracija: šiuolaikiniai procesai ir poveikis šalies ekonomikai// *Ekonomika ir vadyba* – 2005: tarptautinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 2005.
16. Kvieskienė G. *Socializacijos pedagogika*. Vilnius, 2000.
17. *Lietuva stojant į Europos Sąjungą*. Vilnius, 2004.
18. G. Malinauskas, *Šeima ir darbas: suderinimo dilemos ir galimybės*. Kaunas, 2006.
19. Maslauskaitė A. *Meilė ir santuoka pokyčių Lietuvoje*. Vilnius, 2004
20. *Migracija Lietuvoje*. Lietuvos statistikos departamento duomenys. Prieiga per internetą: <www.stat.gov.lt>.
21. Miškinis K. *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas, 2003.
22. Massey D.S. Theories of international migration: review and appraisal. *Population and Development Review*, New York, 1993, vol. 19. No 3.
23. Morkūnienė J. *Globalizacija: taikos kultūra, žinių visuomenė, tolerancija*. Monografija. Vilnius, 2003.
24. Nisbet R. *Sociologijos tradicija*. Vilnius, 2000.
25. Operationalizing Bourdieu on Capitals: A Discussion on „The Construction of the Object“. Prieiga per internetą: http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/documents/WP7_000.pdf
26. Petukienė E., Raipa A., Tijūnaitienė R. *Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga// Viešoji politika ir administravimas*, 2007, Nr. 21.
27. Portes A. *Social capital: its origins and applications in modern sociology// Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications*. Boston, 2000.
28. Putnam R. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. New York, 2000.
29. Putnam R. *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius, 2001.
30. Ruževskis, B. *Lietuvos darbo migracijos iššūkiai*. Vilnius, 2006.
31. Roos D. *How Social Networks Work*. Prieiga per Internetą: <<http://communication.howstuffworks.com/how-social-networks-work8.htm>>.
32. Vega A., Firestone J., Harris R. „Bowling Alone” in San Antonio, Texas: Trust and Social Networks as Social Capital - Paper presented at the annual meeting of the

- American Sociological Association, Philadelphia, PA, Aug 12, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/9/4/7/pages19471/p19471-5.php>.
33. Sipavičienė A. Migracija// Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys. Vilnius, 2004.
 34. Sipavičienė A. Migracija// Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida. Vilnius, 2006.
 35. Sipavičienė A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius, 2006.
 36. Social Capital: A review of the literature, Social analysis and Reporting Division Office for National Statistics, October 2001. Prieiga per internetą: <<http://www.statistics.gov.uk/socialcapital/downloads/soccaplitreview.pdf>>.
 37. Stark O. The migration of Labor. Cambridge, 1991.
 38. Tarptautinė migracija// Lietuva stojant į Europos Sąjungą. Ekonominė, sociologinė ir demografinė padėties analizė. Vilnius, 2004.
 39. Tassinopoulos, A.; Werner, H. Mobility and Migration of Labour in the European Union// Mobility and Migration of Labour in the European Union and their Specific Implications for Young People. 1998
 40. Žiliukaitė R. Socialinis kapitalas ir internetas// Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2004. Nr. 1.